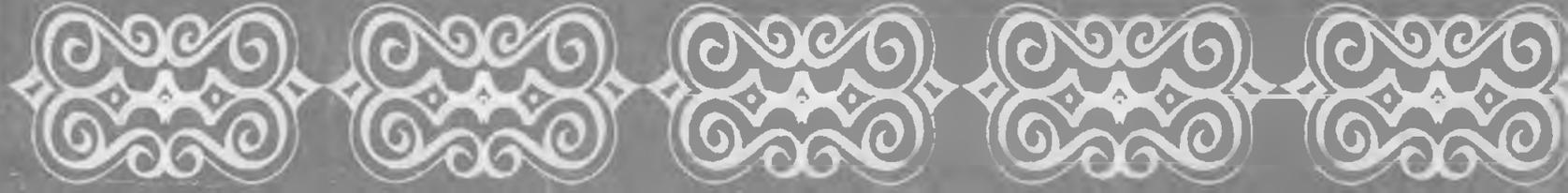

Республикалык оку-өдістемелік педагогикалык журнал

ЖАҢҢУЯ МЕН МЕНБИТЕГЕНІ ТӘРБИЕ ВОСПИТАНИЕ В СЕМЬЕ И ШКОЛЕ

№2 2010

ҰЛЫ ЖЕҢІСКЕ – 65 ЖЫЛ!

65 жыл Жеңіс күнін тойладық,
Бал өмірдің қызығына тоймадық.
Батыр баба осы күнге жеткізген,
Соғыс жайлы қазір біз не ойладық?

Жеңіс, Жеңіс! Қандай қуат сезілер,
Шаттық үні жүрегінде езілер.
Қолдан келсе берері көп әлі де,
Жас ұрпаққа бейбіт күнді біз білер.

Ұмытпаңдар, жас ұрпақ батырларды,
Талай оқтын астына ол жанын салды.
Сендер үшін кеудесін қорған етті,
Сол қорғаны 65 жыл бұзылмай жатыр әлі.

Ұлтуар Сәрсембаева

Шамалған станциясындағы
казак орта мектебі директорының
тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
Алматы облысы, Қарасай ауданы

ТӘУЕЛСІЗДІК ЖАСТАРЫ!

(«Қызыл сұңқарлар» әнімен иитуга болады)

Жас ұландар, жас қырандар,
Бейбіт күнде бас құрандар.
Алып берген аталарың,
Қазақстан Ата заның,
Сақта казактың кайсар жастары.

Еркіндікке қол жеткізген,
Батыр ата мәңгі бізбен.
Ер есімі сақталады,
Жүрегінде жатталады,
Жыр болып қазағымның аталары.

Қайырмасы:

Бейбітшілік күн жасасын!
Бақытты өмір жол бастасын.
Желбіреп тендіктің
Жасай бер! Тәуелсіз
Жасай бер! Қазақст
Жасай бер! Жеңіс кү

Қайырмасы:

Бейбітшілік күн жасасын!
Бақытты өмір жол бастасын.

№	Наименование
1	Хлеб "Воронинский о корпандром" 0,35 кг
2	Хлеб "Российский впитный" 0,35 кг
3	Хлеб Шығыс-нан 0,38 кг
4	Батон с надрезами 0,33 кг

Росс : "+Росс

Адрес заказчика : ЛЕРМОНТОВА, 109

Заказчик : ПРОДУКТЫ

ЗАЯВКА № 000065858

ООО "Павлодарский хлебобулочный комбинат"

ЖАНУА МЕН МЕКТЕПТЕГІ ТӘРБИЕ ВОСПИТАНИЕ В СЕМЬЕ И ШКОЛЕ

Республикалық оқу-әдістемелік педагогикалық журнал
Республиканский учебно-методический педагогический журнал

2006 жылдан бастап нөмірлігі
Издается с 2006 г.

№ 2 (24) 2010

Бір жылда 4 рет шығады
Выходит 4 раза в год

МАЗМУНЫ СОДЕРЖАНИЕ

БҮТІНІТ ТӘРБИЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ВОСПИТАНИЯ

- Атамқұлова М. *Педагогикалық үрдісте тулғаның жас және жеке ерекшеліктерін ескеру* 2
- Көпбаева Ә.К. *Имандылыққа тәрбиелеу — парызымыз* 5
- Үмбетова М.Б. *Бүгінгі тәрбиелі шәжірт — ертеңгі ұлтжанды азамат* 6
- Исмайлова Р.К. *База тәрбиесі отбасынан басталады* 7
- Попова Л.А., Филатова Н.П. *Семейное чтение как важная часть системы воспитания* 9
- Макелова А. *Малыджанное общественное объединение «Жас Жигер»: воспитание патриотизма у молодого поколения* 10

МЕКТЕПТЕГІ ТӘРБИЕ

ВОСПИТАНИЕ В ШКОЛЕ

- Қарсақова Г.Ш. *III. Құдайбердіұлының «Адамдық берішің» өлеңі* 12
- Искакова Л.М. *«Менің егім — Қазақстан» (6 сынып)* 13
- Ужазова А.А. *«Астана — қазақстандықтардың тәуелсіздігі мен бірлігінің символы»* 14
- Қасқанова З. *Математиканың тәрбиелік орны* 16
- Рабилова Г.Ж. *Теория педагогического общения* 17
- Крикунова Н.И. *Критерии успешности учителя* 18
- Олжабаева З.К. *Воспитательная деятельность классного руководителя в начале XXI века* 19
- Алмурзина Г.Ж. *Звезда казахской степи* 21
- Кулешова М.В. *Развитие творческих способностей на уроках изобразительного искусства* 23
- Жержисов Е.Б. *Бег по утрам* 24

СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫС

ВНЕКЛАСНАЯ РАБОТА

- Қуандықова А.Б. *«Үздік сынып жетекшісі — 2010»* 25
- Қайнарбаева Г.Б. *«Рахмет саған бастауыш»* 27
- Айғазиева С. *Жігіт сұлтаны* 29
- Сүгірова К.К. *«Ер есімі — ел есінде»* 30
- Асимбетова Г.Н. *Шаңырақ иуағы (семинар-тренинг)* 31
- Камп И.С. *«С чего начинается Родина?»: творческая мастерская по литературе (внеклассное мероприятие в 8 классе)* 33
- Туарипиева Г.Б. *Сценарий Праздника, посвященного 65-й годовщине Великой Победы* 35
- Олжабаева Г.Н. *«В гостях у дядюшки Баурсака»: сценарий конкурсно-познавательной игры* 37

БАЛАЛАР ҮЙІНДЕГІ ТӘРБИЕ

ВОСПИТАНИЕ В ДЕТСКОМ ДОМЕ

- Курейкеева Л.Ж. *Профориентационная работа — путь к развитию организационных навыков, социальной ориентации детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей* 40

Құрастырушысы: САУИЕ ИСАЕВА ЖПС

Бақ. Ақпарат

Шақенова Г.К.

Редакция мекені

Абилова Б.А. — н.ғ.к.

Бірбаева Н.Ж. — н.ғ.к.

Бекенжанова Р.Б. — н.ғ.к.

Көлекбаева Г.Б.

Құдайғалиева Т.А. — н.ғ.к.

Құзғалтаева Б.К. — ҚР ҒА ықалы

ғ.ғ.д.

Көркемдеуші редактор

Ахтиярова Г.Ш.

Техникалық редактор

Салтабергера Г.М.

Редакцияның мекен-жайы:

050010, Алматы қаласы

Ботаника бағдар кәсіпсіз, № 101 б. а/ж 46.

Телефон: 8 (727) 291-61-05; 291-71-92

Е-mail: shakenovalg@mail.ru

Журнал «Жануа мен Мектептегі Тәрбие»

«Жануа мен Мектептегі Тәрбие» — Воспитание в семье и школе» журналы редакциясының көпші түрмен қолқа бағдар олеба тәсілелі. Жолданғы мәсәлімді қарсақаны редакция жауды бермеуді қолжазба интервью қайырағалмайды. Журналдағы мақалаларды басқа баспағымдар қайырағы басқал немесе дайыдалған жағдайда осы журналға сәлтеме жасаудары керек.

Таруы 17.03.2010 жылғы

Бағамы 27.05.2010 жылғы қал қаласы

Қалаы 24 ж. а/ж/46. Сағатты оқығым.

Таралымы 1000 ранды

Журнал «Жануа мен Мектептегі Тәрбие»

Журнал «Жануа мен Мектептегі Тәрбие»
Мәжіліс ақсаңы Жануа мен
Мектептегі Тәрбие журналы
Мәжіліс ақсаңы Жануа мен
Мектептегі Тәрбие журналы

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮРДІСТЕ ТҮЛҒАНЫҢ ЖАС ЖӘНЕ ЖЕКЕ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЕСКЕРУ

М. Атамқұлова
№171 жалпы білім беретін мектептің директоры
Алматы қаласы

Әрбір оқушының танымдық іс-әрекетінің, әсерленушілігінің, ерік-жігерінің, мінезінің, жүріс-тұрысының тек өзіне ғана тән сапалық ерекшеліктері болады. Демек жеке ерекшелік – бұл, адамның өз басындағы қасиеттердің бір-бірімен сәйкестікпен түйісуі, оның басқа адамдардан өзгешелігі осы қасиеттері арқылы көрініс табады.

Мектеп оқушысының жеке ерекшелігі дегеніміз – оның жас мөлшеріне, жыныстық және рухани дамуына, жан-жақты тұтас жетілген жеке тұлғалық қасиеттің қалыптасуына органикалық жағынан байланысты өзіне тән ерекшелігі. Осыған орай олармен жұмыс жүргізу педагогикалық үрдістің маңызды бөлігі болып табылады.

Жеке ерекшеліктерін есепке алу – бұл әрбір жеке тұлғаның қызығушылығын, бейімділігін, сапасын, қасиетін, талабын және мүмкіншілігін ескеріп отырып, педагогикалық құралдардың, оқыту әдістемелердің барлығын пайдалану.

Жеке ерекшеліктерді есепке алу маңызды жағдай. Мұғалім бұл мәселеде шектен шығып кетпеуі керек, яғни, баланың мүмкіншілігін артық бағалау да, ескермеу де баланың дамуына зиянын тигізеді.

Педагогикалық қамқорлықтың ең жоғары мақсаты мен мәні бағдарлама, іс-шаралар, әртүрлі әдіске қол жеткізу емес, оқушының өзі болуы керек. Олардың даралығын, өзіндік мінез-күлықтарын, өз бойындағы қасиеттерді сезінуін биік рухани қажеттілікке дейін дамыту қажет. Нарықтық қатынасқа көшу кезінде баланың өзін-өзі тәрбиелеуіне, өзінің ішкі мүмкіндіктерін сыртқа шығаруына, өзінің қабілетін, іскерлігін танытуға зер салу қажет. Баланың ішкі мүмкіндіктері айналасындағы адамдардың оған деген сүйіспеншілік сезімі мен қарым-қатынас жасауына тікелей байланысты. Баланы тек адам санал, оған еркіндік бергенде ғана ол өз пікірін ашық айта алады. Яғни, үлкендердің балаға деген шынайы құрметі, сүйіспеншілігі олардың өзгелерге деген сенімін арттырады.

Қазіргі кезеңде тәуелсіз еліміздің ертені – жастардың білім тереңдігімен өлшенеді. Білімді, жан-жақты қабілетті ұрпақ ұлтымыздың баға жетпес қазынасы. Бүгінгі таңда педагогика ғылымының өзекті мәселелерінің бірі – жеке тұлғаны жетілдіруде, жан-жақты дамытуда, білім беруде, ғылымның соңғы жетістіктерін қолданып, шығармашылық жұмыстарды жасауға қабілетті, дүниетанымдық көзқарасы кең, рухани бай азамат дайындау.

А.Н. Лсонтьевтің пікірі бойынша «Жеке тұлғаның жетістіктері мен кемшіліктері, жақсы және әлсіз жақтарымен көрінетін тек өзіне ғана тән баралық белгілері оның өзгелермен қарым-қатынас жасауы, қарапайымдылығы, мейірімділігі, тәкаппарлығы жағымды және жағымсыз қасиеттерінің көрінуіне де байланысты. Олардың сыртқы ортамен қарым-қатынас жасауы, өмірдің алуан түрлі ерекшеліктерін тануға, танымдық қасиеттерімен, рухани байлығын арттыра түседі» деп қарастырады.

Тұлғаны қалыптастырудың тиімді дамуы баланың белсенділігін демеп отырған жағдайда ғана сәтті болады. Тұлғаның құрылымпыздағы әлеуметтік-психологиялық жаңа өзгерістер оның өзінің белсенділігін арттыру жолымен іске асырылады. Бірақ белсенді қызмет үрдісінде оның дене (физиологиялық) және рухани жағынан өзгеріске түсуіне, балағын күш-жігер жұмсауын арттыруға мүмкіндік береді. Тәрбиелік үрдіс осы тұрғыдан алғанда жоғары қарай дамиды, қозғалыстың тоқтамайтып, әлі де жаңа және үлкен күш-жігерді талап ететін үрдіс болып көрінеді.

Оқушымен бірлесіп отырып, адамгершілік және рухани мәдениетті, оның тамаша үлгілерін іске асыру, соның негізінде жеке басқа тән құндылықтарды жинақтап жасап шығару, сөйтіп оқу-тәрбие жүйесінде оқушының жеке басының қызығуын туғызумен бірге мұғалім жұмысының мазмұнын құрайды.

Жасына қарай жекелеген топтардың арасындағы шек қоюшылық туралы мәселені шешуге белгілі бір ықпал жасайтын кейбір жаңа құбылыстарға назар аударған жөн. Соңғы уақытта барлық жерде балалардың дене және психикалық жағынан барынша ерте даму себебі өлі күнге жете зерттеліп болмаған акселерация жайы еске алынып отыр. Мұғалім, тәрбиеші үшін жас ерекшеліктеріне байланысты көзқарасты екі түрлі мағынада қарастыруға тура келеді. Ол, біріншіден, әр балаға тән жас ерекшелігі ғана емес, сонымен бірге топ немесе ұжымға тән жас ерекшелігін де ескеруі керек. Сонымен бірге, мұғалімдерге тек жекелеген оқушының жас ерекшелігін біліп қою жеткіліксіз, сонымен бірге, сынып оқушыларының жас ерекшеліктері туралы мағлұматтын да мол болуы қажет. Оны тәрбиелеу мақсатында оқушының жеке басын зерттеп білу кезінде мұғалім, ең алдымен, негіз білу керектігін айқындап алуы керек.

Жасөспірімдердің мінез-кұлқын қалыптастыруда мұғалімдердің жеке бас үлгісінің ерекше маңызға ие болуы одан әрі жалғаса берсін. Сонымен бірге, өзін үлкен кісі санаумен үлкендердің қылықтары мен әрекеттеріне саналы түрде ұмтылады. Сондықтан жасөспірімдер үшін үлкендердің істерінің, қылықтарының, ойларының маңызы зор. Жасөспірімдер өзіне қойылатын талаптардың нақтылығын тез сезінетін болады. Олар үшін үлкендердің талаптарындағы әділдік, ақылдылық, мақсаттылық т.б.

ұстанымдар бірлігінің үлкен маңызы бар. Осы орайда жекелеген педагогикалық талаптарды кейде тікелей емес, оқушының жеке басына жанамалай ықпал етумен түспалдай қоюға болады.

Педагогикалық тәжірибеде баланың жан-жақта дамуы мен мінез-құлқы жағынан қалыптасуының жасөспірімлік шағы (10-15 жас) ең қиын кезең болып табылады. Бұл кезеңде олардың ішкі дүниесінде терең өзгерістер болады: сазасы ламиды, әрекеттеріне жауаптылығы арта түседі, ізгілік және адамгершілік проблемалары жайында ойланады. Олар да өздерінің білімдерін, өзін-өзі тәрбиелеуге жетілдіруге, эстетикалық мәселелерге ұмтылыс пайда болады. Ересектерге, айналысындағы адамдардың адамгершілік қасиетіне ерекше назар аудара бастайды.

Сондай-ақ 10-15 жастағы оқушылардың анатомиялық-физиологиялық дамуында айырмашылық ерекшеліктер кездеседі. Бұл кезеңде жасөспірімдерде жыныс бездерінің жетіле бастауына байланысты гипофиз бен қалқанша бездерінің күшеюі әсерінен дененің жедел дамуы байқалады. Ол дене түзілісі мен зат алмасу үрдісін жеделдетеді, сол себепті қарқынды өсуге әкеп соғады, сонымен бірге, жас жеткіншектің қанқасы жетіледі.

Жасөспірімдерді түсіну – күрделі үрдіс. Қоршаған ортаның өзгермелі болуынан жасөспірімдер бір жағдайдың өзін түрліше бағалауы мүмкін, өйткені бір сыныптағы оқушылар сапасының деңгейі түрліше болады.

10-15 жастағы оқушылардың білімін өздігінен тереңдетуге ұмтылатыны және білімінің түрлі саласына қызығушылық танытатыны белгілі. Көп жағдайда олардың қызығушылығы кездейсоқ факторларға негізделген. Ол оқыған кітапқа, көрген фильмге немесе пән бойынша алған жоғары бағаларына байланысты болуы мүмкін. Егер мұғалім оқушылардың қызығушылығын дамытуға үнемі көңіл бөліп отырмаса, онда олар біржақты және шектеулі болып қала береді. Осыған байланысты оларды қоғамдық мәні бар мақсаттарға бағыттаудың маңызы зор.

Демек, осы жастағы оқушылармен жүргізілетін жұмыстың маңызды міндеті мұғалімдердің мектептегі және мектептен тыс кездегі балалардың әрқайсысымен жеке жұмыс жүргізіп, қажетті әдептілікті сақтай отырып, педагогикалық ұстамдылық пен шыдамдылыққа негізделген қызметтерін дұрыс ұйымдастыру болып табылады.

XIX-XX ғасырдың бірінші жартысында психологтардың шығарған теориялық көзқарастары жастық шақтың романтикалық концепциясы болады. Оның жалпы пішінін кезінде Жан Жак Руссо ұсынған болатын. Психолог Газельдің пікірі бойынша 11-14 жас жастық шақтың енісінде, осы шақ балалықтан үлкендікке өту кезеңі болып табылады. 11-14 жас аралығының өте маңызды екенін ескерте отырып, Газель он жасты «Алтын жас» деп айтады. Мүлел жасқа өту кезеңінде бала өмірдің қиыншылықтарын жеңіл қабылдап, сыртқы жағдайларға аз көңіл бөледі. Ересек шаққа өту кезеңінен бастап, жас өспірімдердің өзіндік ойымен философиясы қалыптаса бастайды.

Философия ғылымы жеке адамның дамуын, дүниетанымын, қоршаған ортамен байланыстылығын басты қасиеттері жайында зерттейді. Философия ділдің, тілдің танымдық қасиетін санамен байланыстырады. Терси де орнықты білім мен іскерлік дағдыларды адамның теориялық, дүниетанымдық негізін қалыптастырады.

Баланың психикалық дамуы оның тәрбиесімен және оқумен байланысының психологиялық-педагогикалық теориясының принциптері тұжырымдалды. Осы теорияның негізінс П.П. Блонский, Л.С. Выготский, П.Я. Гальперин, А.В. Запорожец, Г.С. Костюк, А.Н. Леонтьев, А.Р. Лурия, А.И. Мещеряков, Н.А. Менчинская, С.Л. Рубинштейн, Д.Б. Эльконин еңбектеріндегі теориялық тұжырымдарға көңіл бөлген жөн. Ол теориялардың негізгі тезисі баланың психикалық дамуының оның тәрбиесімен және оқумен байланысты екен.

Жасөспірімге айналысындағы адамдардың, ересектер мен қатарластарының ықпалы жоғары болады. Бірдей жастағы балалар әртүрлі ақыл-ой деңгейі мен тұлғалық қасиеттерге ие.

Л.С. Выготскийдің пікірі бойынша, «жасөспірімдік немесе жастық кезең – өзінің құрылымы және серіні бар баланың даму циклы».

Психологиялық жас – баланың туу туралы куәлігіне, содан кейін төлқұжатында жазылған хронологиялық жасымен әркез дәл келе бермейді. Бастапқы жас кезеңдері балалық шақ – ересек өмірге, дербес еңбекке дайындық болып табылатын тұтас бір кезеңді құрады. Балалар өздерінің ойындарында ересектерге, отбасылық және кәсіби катынастарға еліктейді, ғылым негіздерін игереді. И.Ю. Кулагина «балалық ерекшелік өмір сүретін, тәрбиеленетін және оқитын қоғамның әлеуметтік-экономикалық және мәдени даму деңгейімен айқындалатынын» көрсетеді.

Педагог мамандар баланың рухани дамуын, оның бастауларын әртүрлі түсіндіреді. Олардың жұмыстарын екі үлкен бағытқа – биологияландырушық және әлеуметтендірушілік бағытқа біріктіруге болады. Биологиялық факторға ең алдымен тұқым қуалау кіреді. Баланың рухани дамуында, атап айтқанда генетикалық шарттасуы туралы біртұтас көзқарас жоқ. Отандық психологтар кем дегенде екі мезет темперамент және қабілеттілік тұқым қуалайды деп санайды.

Екінші фактор – қоршаған орта. Табиғи қоршаған орта баланың психикалық дамуына әсер етсе оған қосымша – мекен ететін ортасындағы салт-дәстүр мен еңбек қызметінің түрлері, мәдениеті де әсер етеді. Орта факторы әдетте әлеуметтік деп аталады, өйткені дамуға тікелей әлеуметтік орта ықпал етеді.

Биологиялық және әлеуметтік факторлардың арақатынасын білу өте маңызды. Екі фактордың конвергенциясы принципін Вильям Штерн зерттеген. Оның пікірінше, екі фактор да баланың рухани дамуы үшін бірдей шамада мәнді және оның екі бағытын айқындайды. Даму жолдары қиылысады, яғни, конвергенция жүреді.

Отандық психологияда қабылданған биологиялық және әлеуметтік сәйкестік туралы бүтінгі түсініктер

оларға сәйкес орта жоғарғы психикалық функцияларды дамытуға қатысты даму көзі ретінде көрінетін; жоғарғы психикалық функциялар бастапқыда баланың ұжымдық мінез-құлқының нысаны, басқа адамдармен ынтымақтастық қатынасы ретінде пайда болатын және тек кейіннен ғана олар баланың өзінің дара функцияларына айналатын, бұл даму үрдісінде тұқым қуалау және әлеуметтік мезеттердің біртұтастығын көрсететін Л.С. Выготскийдің қағидаларына сүйенеді.

Тұқым қуалау және әлеуметтік ықпалдардың біртұтастығы – тұрақты емес, бір рет немесе мәңгіге берілген емес, өзгеріп отыратын даму үрдісі, сараланған біртұтастық кезеңдерге бөлінген.

Балалықтың даму жағдайларын А.Н. Леонтьев анағұрлым толығырақ сипаттайды. Ол мидың морфологиялық ерекшеліктері мен қарым-қатынасына назар аударды. Шарттар субъектінің қызметін қозғалысқа келтіруге тиіс. Қызмет қажеттілікке орай пайда болады. Қажеттіліктер ұрпақтан-ұрпаққа тұқым қуаламайды, олар қатыптаспайды. Алғашқы қажеттілік ересектермен араласуға қажеттілік болып табылады.

Әлеуметтік орта – кең ұғым. Бұл бала өсіп келе жатқан қоғам, оның мәдениеті салт-дәстүрлері, басым идеологиясы, ғылым мен өнердің даму деңгейі, діні болып табылады. Мемлекеттік және жеке мекемелерден бастап отбасылық тәрбие жүйесімен аяқтай келе, бала тәрбиелеу және оқыту жүйесі қоғамның дамуына тәуелді. Әлеуметтік орта – баланың психикасының дамуына ықпал ететін ең жақын әлеуметтік орта, ол: ата-ана және басқа отбасы мүшелері, балабақша тәрбиешілері мен мектеп мұғалімдері. Жас өсе келе әлеуметтік орта кеңейеді. Әлеуметтік ортадан тыс бала дамымайды және ол толық жетілген тұлғаға айнала алмайды.

Психологияда белгілі бірыңғай әсерлерге неғұрлым сезімталдық түсінікті «сензитивтік даму кезеңдері» деп атайды. Ересектер баланың көп нәрселерді жас кезінде жеңіл үйренетінін білумен қағар. Этикалық түсініктер мен нормаларды – мектепке дейінгі, ғылым негіздерін – кіші мектеп жасында және т.б. барынша жеңіл итеретінін естен шығармаулары қажет. Сензитивтік кезеңді өткізіп алмаудың сәбиге осы уақытта оның дамуы үшін қажеттіні бсрудің маңызы өте зор.

Л.С. Выготскийдің айтуынша, осы кезеңде белгілі бір себептер бүкіл даму үрдісіне әсер етіп, оған терең өзгерістер енгізеді. Басқа кезеңдерде тап сол шарттар бейтарап болып қалуы мүмкін. Олардың даму барысына кері әсер етуі де ықтимал. Соңдықтан сензитивтік кезең онтайлы оқу мерзімдерімен байланысты. Балаларды оқыту проблемасы тек педагогикалық проблема емес. Мәселен: баланың дамуына оқудың ықпал етуі және егер әсер етсе, жасөспірім психологиясының негізінде не ықпал ететіні туралы білуі керек.

Адамның дамуы оның түрлі құралдарды – табиғатты түрлендіретін еңбек аспаптарын және оның психикасын қайта құратын белгілерді меңгеруінің арқасында жүреді. Бала білімді тек оқу үрдісінде меңгере алады.

Кіші жасөспірімдік жастың орталық жана түзілімі ересектік сезімі болып табылады. Шамамен 10-15 жаста өзінің ішкі дүниесіне қызығу пайда болады. Өзін-өзі

танып-білудің біртіндеп күрделенуі және тереңдеуі орын алады. Жас өспірім өзі үшін өзінің ішкі дүниесін ашады. Өзін-өзі танып-білуге жасөспірімге ол ұқсастық ізлен айнаға қарағандай қарайтын достары мен жақын ересектер көмектесседі.

10 жастан 15 жасқа дейінгі балаларға төмөндесідей түрлерге бөлінетін қоғамдық мәнді қызмет тән:

- еңбек қызметі;
- оқу қызметі;
- қоғамдық-ұйымдастырушылық қызмет;
- спорттық қызмет;
- көркемөнерлік қызмет.

Жасөспірімде кез келген қоғамдық мәнді қызметке қатысуға ұмтылыс оянады, әртүрлі ұжымдарда қабылданған қарым-қатынас нормаларын есепке ала отырып, оларда араласуды құра білу, өзінің мінез-құлқына рефлексия, өзінің «Мен өзім» мүмкінділіктерін бағалай білу, яғни, практикалық сана көрінеді. Психологтарда жасөспірімдік жаста жетекші қызметті айқындаула біртұтас пікір жоқ. Олар осы жастық кезеңдегі жетекші қызмет қатарластардың *жеке араласуы* болып табылады деген қорытындыға келді. Ол жасөспірімдердің ұжымда өз орнын табула, онда ересек қатынас нормаларының реакциясына бағытталған ерекше әрекет практикасы ретінде көрінеді. Алайда, бұл авторлар жасөспірімдердің араласуын олар бірнеше жыл бойы жүзеге асыратын ұжымдық қызмет түрлерінің – оқу, өндірістік-еңбек, қоғамдық-ұйымдастырушылық, көркемөнер, спорттық қызметтерден қарастырған.

Жасөспірімдер өзара жана қарым-қатынастарға кіреді, өйткені осындай қызмет ұжыммен орындалады. Оның нәтижелерінің шынайы бағасын ұжымда қорытылдылай алады.

Қоғамдық мәнді қызмет жасөспірімдерде еңбекке шығармашылық көзқарасты, еңбекқорлықты, ұжымның істеріне жауапты көзқарасты, жолдастық өзара көмекті, қоғамдық белсенділікті қалыптастырады. Жасөспірімдер бір араласу түрінен екіншісіне, олардың нормаларын ескере отырып, икемделе білуді меңгереді. Осы даму кезеңінде бала ата-анасының қамқорлығынан және бақылауынан бас тартады, алуан түрлі әуестенулерде – сабақтан тыс дәрістерде дербестік танытады, осы қажеттіліктер мінез-құлықтан өте айқын көрінеді, бұл «жасөспірімдік реакцияларды» білдіреді.

Жас өспірімдік жаста әуестенулер күшті, бірін-бірі жиі алмастыратын, кейде «бас алмайтын» болып келеді. Әуестенусіз жасөспірімдік шак ойынсыз балалық шак ескіледі деп саналады. Бала өзіне ұнайтын сабақты өзі таңдайды және сол арқылы дербестікке қажеттілігі мен танымдық қажеттілігін қанағаттандырады. Оқу бала үшін жана мағынаға ие болуы – өзінің білім алу және өзін-өзі жетілдіру бойынша қызметке айналуы мүмкін. Осы жаста мектеп оқушыларында басқа адамды танып-білу құралдары дамиды, ересектің қызметін және жеке тұлғасын бағалаудың жана өлшемдері қалыптаспайды. Жасөспірімдер білімді, катах, әліл, мейірімді, ізетті мұғалімдерді бағалайды.

ИМАНДЫЛЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ – ПАРЫЗЫМЫЗ

Ә.Қ. Көпбаева

Көкөзек орта мектебінің казак тілі

және әдебиет пәні мұғалімі

Алматы облысы

Сарқан ауданы

Мектеп қабырғасындағы балаларға адамгершілік, имандылық тәрбиесін беру оқыту үрдісіндегі ең маңызды іс болуы тиіс. Қоғамда болып жатқан әртүрлі жауыздық әрекеттерге карап отырып, біз ұрпағымызды имандылыққа бой ұру арқылы ғана тәрбиелей алатынымыз анық. Өйткені, имансыз адамға кісілік болмайды. Осы орайда ислам – ілім мен ғылымға шақыратын, білімді болуды талап ететін асыл дін. Білім алудың қаншалықты сауап екенін Пайғамбарымыз үмбеттеріне үнемі ескертіп отырған. Білімді адамға әрқашан орын бар. Білімсіз адам адал мен арамды түсіне де алмайды. Білімді болу үшін пыдамлылық, сабырлылық керек. Пайғамбарымыз:

«Адамның сүйеніші – ақыл, ақылы жоқтың діні де жоқ» деген екен. Міне, Алла тағала сыйға берген ақыл мен ілімді жас ұрпаққа ұғындырып, еліміздің ертеңінің қалыптасуына осы жол апаратынын түсінуіміз керек. Жас ұрпақтың оны тереңірек ұғуына оқулықтарда да тақырыптар қамтылған. Мысалы, 5-сыныптағы діни әңгімелер тарауындағы «Қасиетті құран көрім жайында», «Адам ата», «Сымайыл»,

«Зәмзәм» тақырыптарын өткенде ислам дініне кеңірек тоқталуға мүмкіндік бар. Құран көрімді аламзат баласына тура жол нұсқаушы, ақ пен қараны айырушы етіп жіберген. Құран көрім жайлы түсініктер беріп, имандылыққа баулудың бір жолы. Баланың бойында барлық асыл қасиеттердің қалыптасуына ата-ана, отбасы адамдарымен ортасы, ұстаздардың іс-әрекеті де көп әсер етеді. Баланы алдамау тұрғысынан пайғамбарымыз Мұхаммедтің (с.ғ.с) мына бір ісінің өнегесі мол: *«Бірде бірдеңе беретінін айтып баласын шақырған әйелден ол: – Сіз шынымен балаға бірдеңе ұстатпақсыз ба? – деп сұрайды. Әйел: – Иә, құрмим бар еді, – деп жауап бергенде: – Баланы шақырып алып ештеңе бермегеніңізде, Аллаһ есебінде өтірікшілер қатарында болар едіңіз»,* – деп айтқан екен.

Бұған қоса, ата-ана, жолдастары арасындағы өзара сыйластық, ұрыс-керіске бармау, бәсең дауыспен тілдесу, жұмсақ сөйлеу, ымдау, ишарат ету әрекеттері де бала психологиясына айтарлықтай әсер етеді. Кейде «әлі бала ғой, не білер дейсің» деп аса елемегенмен, бұл жас аралығында жақсы-жаманды ажырата алмаса да, көргендері баланың зердесінде сақталып қалатыны шындық.

Сондықтан, ата-ана, ұстаздар қоғамда ақыл-парасаты мол, елінің ертенін ұстар ұрпақ тәрбиелейтінін жадынан шығармауы тиіс.

Маңына ұрық шашпаған жақсылық,
жапанда жалғыз өскен бәйтерекше
тұл болады да қалады.

М.Әуезов

БҮГІНГІ ТӘРБИЕЛІ ШӘКІРТ – ЕРТЕҢГІ ҰЛТЖАНДЫ АЗАМАТ

М.Б. Үмбетова
«Шәуілдір» орта мектебі
директорының тәрбие ісі
жөніндегі орынбасары
Оңтүстік Қазақстан облысы
Отырар ауданы

Қазіргі қоғам адамнан прогрессивті ойлай алатын белсенді әрекетті, жан-жақты болуды талап етеді. Өйткені адамның қоғамдағы алатын орны, атқаратын қызметі, сол қоғамның дамуымен тікелей байланысты.

«Қазақстан ұлы держава болуы үшін бізге күш-қуаты, қажыр-қайраты мол, ақылды да ойлы, дұрыс жастар керек. Жалпы, білімнің іргетасы мектепте қаланады» деп елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев айтқандай, мектеп – жарқын болашақтың айнасы болса, шәкірт – келешектің тұтқасы. Мектептегі тәрбие – балаға өмір бойы азық. Қоғамда «орындаушы» адамнан гөрі «шығармашылық» адамға деген сұраныстың көп екенін қазіргі өмір талабы дәлелдеп отыр. Әсіресе, білім саласында қызмет ететін мамандар, оның ішінде мұғалімдер шығармашылықпен жұмыс істей білулері керек. Сонымен қатар, біздің еліміз әлемнің алдыңғы қатарлы 50 мемлекеттерінің қатарына ену жолында. Соған байланысты түрлі шаралар атқарылууда. Осындай үлкен шараға мұғалімдер де атсалысуы керек деп ойлаймын. Әрбір бала – тұлға, өзінше бір әлем, ұстаз-тәрбиешінің міндеті – әр тұлғаны көре білу, жүректеріне жол таба білу.

Мұғалімдерге қойылатын жоғары талаптар үлкен жауапкершілікке жалғасады. Себебі мұғалімдерден жан-жақтылықты, іс-әрекетіндегі жүйелілікті, ізденушілік қабілеттерін, өз білімін жетілдіруге деген ынталылықты талап етіп отыр. Мұғалімнің кәсіби дайындығы, білім мен біліктері оқу үдерісінің дұрыс бағытта жүруі тек шығармашылық қызмет арқылы жүзеге асады. Шығармашылық біліктер төмендегідей мүмкіндіктерді қамтиды:

- мұғалімнің өз бетімен педагогикалық міндеттерді шеше білуі, өзінің кәсіби қабілеттерін дамыта алуы;
- оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыта алатын педагогикалық мақсаттар қойып, оларды шешуге оқушыларды қызықтыру;
- оқыту мен тәрбиелеуді жүзеге асыруда оқытудың дәстүрлі әдістерінен басқа әдістерді кеңінен пайдалана білуі маңызды.

Адам әрекетінің сипаттамасы өз күшімен, қабілетімен анықталады. Өзін-өзі тану, мұғалімге үнемі оның өзгеру үстінде екені туралы ақпарат беріп отырады.

Өзін-өзі бақылауда өзіне жоғары талап қою қажеттілігі туындайды.

Өзін-өзі талдау дегеніміз – өз әрекетін талдау, осы әрекетте анықталған ішкі жан дүниесін талдау.

Өзін-өзі бағалауда, жалпы бағалауда дұрыс және теріс қасиеттерін өзін-өзі тәрбиелеудегі бағдарламасы құралады. Өз ерік-жігерін тексеріп, өз бойындағы тәрбиеленіп жаққан қасиеттерінің өсу бейнесін көре білу, бұдан да жақсы болу үшін не істеу керек? Өзіне деген сенімділік – педагог тұлғаның бойында өз күш-жігеріне, қабілеттеріне сенуден басталады. Шығармашылықпен жұмыс істейтін мұғалімнің өмірлік ұстанымы – алдын ала болжаған мақсатына жетуге деген көзқарасының дұрыс қалыптасуы қажет. Себебі, жұмыс барысында қандай қиындық болмасын нәтижеге жету міндетті түрде еңбегі арқылы көрінісін табуы, оқушының тума табиғатын дамытуға бағытталған мектептегі оқу-тәрбие жұмыстарына байланысты дара тұлға шығуы керек. Ал осыдан кейін, шынайы өзіне деген сенімділікпен қаруланған мұғалім шығармашылықпен еңбектенуге жол табатыны сөзсіз.

Ұлы ғұлама бабамыз әл-Фараби «білім мен тәрбие құстың қос қанатындай» – деп бекер айтпаған. Жалпы орта білім беретін мектептегі тәрбие мен тәрбие жұмыстары әр баланы қайталанбас тұлға ретінде қарап, оның өзгеше қасиеттерін дамытуы қажет. Мектептегі тәрбие жұмысының даму бағдарламасын анықтау, жоспарлау, тәрбиешілер мен оқушылар арасындағы өзара қарым-қатынасты зерттеу, жақсы, жаман жақтарын анықтау, дамыту, жаңалықтарға бағдарлау жұмыстары мектеп директорларының тәрбие ісі жөніндегі орынбасарының кәсіби міндеті. Жеке тұлға бойындағы барлық талантты қасиеттердің дұрыс бағытта дамуына ықпал жасау, салауатты өмір сүруге баулу, шығармашылық істерге ұмтылдыру, тәрбие жүйесінің құрылымын негізге ала отырып, оқушыға қажетті жағдай жасау, үлгілі, өнерлі де дарынды шәкірттердің жетістіктерін насихаттау ұстаздық парыз деп түсінеміз.

«Мектептегі тәрбие – балаға өмір бойы азық» деп дана халқымыз айтқандай, өдегілік, имандылық, мейірімшілік, қайырымдылық, ізегтілік, қонақжайлылық құндылықтары қалыптасқан халқымыз осы асыл да абыройлы қасиеттерін жас ұрпақтың ақыл-парасатына азық ете білу үшін, мектептегі әрбір тәрбиеші, ұстаз халық педагогикасын сап қасырларда қалыптасқан сайт-дәстүрлерді, әлет-ғұрыптарды шәкірттердің санасына жан-жақты терең сіңірумен қатар, өзінің бойына адамдық құндылықтарды терең сіңірген, рухани жаны таза адам болып өсуіне өз үлестерін қосып келе жатыр. Ол рухани адамгершілік тағылымдарды өркендетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде негізге алғаны жөн. Сонда ғана өзінің міндетін айқын сезіне білетін, мінез-құлқы жетілген саналы адам қалыптасады. Жетілген мінез-құлқы – бұл үш нәрсенің: жүректің, ақылдың және қолдың бірлігі мен келісімі. Егер бала өзінің жүрегін тыңдауға үйренсе, онда ол өмірден өз орнын табады. Бұл мақсатқа

жетуде ата-анамен бірге ортаның және нағыз ұстаздардың қатысуымен қол жеткізуге болатыны баршаға аян. Балаларды сүйетін және өзінің ісіне берілген мұғалім ғана мейірбан адамның қалыптасуына баға жетпес көмек көрсетуге қабілетті.

«Тәрбие — қиын іс, тәрбиеге жағдай жасау — әр адамның ең елеулі борыштарының бірі. Өйткені өзіңді, өзін арқылы өзгені білімді студент маңызды ешнәрсе жоқ», — деп айтып кеткен грек данышпаны Сократтың сөзі бүгінгі қоғамдағы жеке тұлғаның жан-жақты дамуына теңіздің тамшысындай үлес қосып жүрген ұстаздар, яғни қоғамның «тәрбиешілерінің» өмірлік қағидасы, ұстанымы.

Ел тұрақтылығын дамуы мен өркендеуі үшін білім берудің алатын орны мен маңыздылығы дүниежүзіндегі барлық мемлекеттердің өткен тарихы мен даму сатысынан түскен де емес, түспек те емес. Себебі, адамзат баласының

пайда болған кезінен бастап, оның өсіп-өркендеуіне, дамуына, оның өзге мемлекеттермен бәсекеге қабілеттілігіне, заманауи жаңалықтарды меңгеруіне әрине, тек қана білім арқылы қол жеткізіп келеді және осы арқылы қол жеткізе берсін дс.

«Адамдық борышың — халқыңа еңбек қыл», — деп Шәкәрім айтқандай, барлық білім қызметкерлері қай жерде болмасын өзі шынайы жүрегімен мектептің тыңыс-тіршілігіне рухани белсенділік танытатын болса, сол арқылы келешек ұрпаққа тәрбие бере алады және бұл еңбектердің қарымтасын күтпестен тынымсыз еңбек пен ізленіс жолында жүру — педагогтың парызы, шынайы келбеті. Шын мәнінде жалшы адамзаттық құндылықтар ұғымына енетін өмір құбылыстарының бәрі тек қана мектеп өмірінен бастау алады.

БАЛА ТӘРБИЕСІ ОТБАСЫНАН БАСТАЛАДЫ

Р.Қ. Исмайлова

№49 жаппы білім беретін мектептің қазақ тілі және әдебиет пәні мұғалімі
Алматы қаласы

Бүгінде біздер, мына дүбірге толы дүниеде сағат сайып ұланғайыр өзгерістер мен жаңалықтарға қанығудамыз. Осынау жаңа заманның жанашырындай болған қайта құрудың арқасында, газырлар бойы аңсаған егемендікке қол жеткіздік. Ұмыт болған салт-дәстүрлер, халқымызға тән ұлттық асыл қасиеттерімізбен қауышудамыз. Қайта жаңғырып жатқан заманымызда бабалардан қалған мұраларды педагогикамен ұштастыра отырып, ұрпақ бойына сіңіру — бүгінгі кезеңдегі басты міндет.

Бала тәрбиесі қай заманның, қай қоғамның болса да ойышылдарың, зерделі зиялыларың толассыз толғанысқа, үздіксіз ізденіске түсіргендігі күмән тудырмайды. Халқымыздың болашағын ойлаған асыл ойлы ғұламаларымыз да кейінгі ұрпаққа өшпес мұра қалдырған.

Ата-ананың өз балаларына деген шектен тыс сүйіспеншілігі олардың бойында жекешілдік, пайдакүнемдік, қанағатсыздық және де басқа жиреншілгі мінсз-құлықтарды тудырады. Осыдан барып адамдар бір-бірімен араздасып, туысқан адамдардың өздері де біріне-бірі алақөз болып өшпесуге дейін баралы. Философтар мен педагогтар да бұл проблемаға соқпай өткен жоқ, бірақ оны өркім өртүрлі бағалады.

Жеке бастың рухани және эмоциялық негізін қалау — отбасы тәрбиесінің басты мақсаты мен мәні.

Ата-ананың сүйіспеншілігіне бөленбеген бала — тірі жетім. Ондай бала ата-ананың бір-біріне деген қарым-

қатынасына да немқұрайлы қарай алмайды. Ол қаншама кішкене болғанымен, бәрін де сезеді, әке-шешесінің татулығы мен ұрыс-керісін тез аңғарады. Педагогика ғылымының докторы В.И. Кочетковтың бұл туралы пікірі мынадай:

«Ата-ананың бір-біріне деген махаббаты балаларына тәрбиелік жағынан ықпал жасайтын ең негізгі фактор болып саналады. Балаларына деген махаббаты — нағыз тәрбиелік құрал. Қысқаша айтқанда, ата-ана балаға ең алдымен «сүйе білуге үйрететін ұстаз» ретінде қажет».

Бала үнемі өзіне қамқорлық жасауды қажет етеді. Ересек адам басқаға қамқор болу, өлсізге сүйеу болу қажеттілігін бастан кешіріп, осы арқылы өз күші мен орнын сезінетіні сияқты, қамқоршысы бар бала өзінің артында берік қалқап тұрғанын сезеді. Ата-аналар өз балаларына не беретіндері жөнінде бәріміздің де азы-көпті хабарымыз бар. Бірақ, үлкендер өздері өмір сыйлаған балаларының алдында неге борышты екенін әрқашан толық біле бермейді. Өз-өзіне тыйым сала білген әке болашақта баласына да тыйым салады, бұл барлық адамдар мен жеке адамның шынайы әрі бірден-бір мүмкін болатын моралі.

«Қазіргі балалар жақсылықты ақтамайды. Оларға жұмсалатын күш пен қаржы ұшан-теңіз, оның ешқандай қайтарымы жоқ» деген сөздерді ата-аналардан жиі естіп жүрміз.

Дүниеге жана адам өкелмеу, өз өмірінің жалғасуынан бас тарту ма? Содан да болар, көптеген халықтардың дәстүрінде баласыз болуды ең айыпты, қылмысты іс деп бағалайды.

Балалар үлкендердің айтқан ақылдарын, оған жұмсаған күштері мен жіберген уақыттарын өздерінің барлық пәк көңілімен ешбір бүкпесіз мінездерімен қабылдайды. Осы әрекеттерімен балалар үлкендерді де

шынайылықка, мейірімділікке, барлық адамдарға бірдей кең пейіллі болуға үйретеді. Балалықтың бұл күші адамның ізгілік сезімін оята алатындығында скенін көреміз. Баланың кіршіксіз жашары, шынайы адалдыққа толы сепімдері мен тілектері үлкендерді каншама құлдыраудан, ақымақтықтан, дөрекіліктен, екіжүзділіктен сақтайды.

• Бала өмірдің гүлі, сондықтан ананың басты борышы — оны аман-есен өсіріп өлпейтпеу, аялау.

• Бала да үлкендер сияқты адам, тек білетіндері мен қолынан келетіндері аз.

Ананың міндеті — баланы адам деген ардақты атқа лайық етіп тәрбиелеу.

Отбасында әкелің орны қандай?

Зайыбы мен жұбайы,

Садақ пен жебедей.

Жебе исе ұдайы

Садақ қалмас елемей.

Жұбайлар жалқы демеші

Жарытпас үй боп дәнене.

Жебмесе жебесі

Садақ та аспас көдеге. — деген өлен жолдарынан апа мен әкелің мүдесі де, мақсаты да ортақ, баланы жетілу жағынан да, адамгершілік жағынан да дұрыс, нағыз азамат етіп өсіру, олардың қабілеттілігін ұштау және оған сай білім беру.

Бірақ, бұл мақсатты әркім өзінше шешеді. Егер атасы баласының денсаулығын, күшін сақтауға тырысса, әкесі баласының денсаулығын, күшін, жалпы пайдалы іс үшін батыл түрде жұмсауға үйретеді. Әке ғана баланың ерік-күшін жұмсай білуді талап ететін әдетке дағдыластырады, оларды тапсырған іске жауапкершілікпен қаруға тәрбиелейді. Олардың мақсат-мүдделерін үй ішінің айналасынан сыртқа шығаралы. Дәлірек айтқанда, әке өз ұрпағын қоғамдық мүдделерге араластырады.

Бала біраз ер жеткенде оның өміріне араласатын әкелінің ролі сдәуір өзгереді. Өз балаларын қажырлы еңбекке, тіпті төуекелге үйрететін — тек әке ғана. Ол балаларына өмірдің алыс-жақын мақсаттарын түсіндіруді ойлаған нәрсесіне жете білуді үйретеді, әділетсіздіктен сақтап қалады.

Адамдар балаларға қарап, олармен қарым-қатынас жасау арқылы өздерінің адамгершілік дағдыларын ғана қалыптастырып қоймайды, балалардың әсерімен олардың ой-өрісі кеңейеді, пайдалы әдет-дағдылары молаяды. Бәріне дайын бала кез-келген іске араласып кететін болады.

Жаксы ана болу дегеніміз не?

Ана — бұл махаббат, жанқиярлық, ақыл мен жүректің жомарттылығы. Егер ана болуға жауаптылықпен қарасаң, ол — жер бетіндегі қызметтердің ең қиығы.

Дәстүр бойынша ана жетекші, тәлімгер, басшы. Ал бала — бағынышты, ананың тілегі мен тапсырмасын орындаушы. Тіптен олар ананың бұрын қалыптасқан пікірі мен дағдысынан өзгеше болғанның өзінде, балалардың өздеріне деген сүйіспеншілігін, баланың алдындағы беделін жоғалтпай, олардың көмекшісі бола білген, баланың шыншылдығын, сенімін қабылдай білген, үйрене білген ана-жаксы ана. Сонымен отбасында ана қорғаушы мен төрешінің қызметін біріктіріп атқаралы.

Анасы мен қызының арасындағы сияқты әке мен баланың бір-біріне сеніп айтатын әңгімелерін ешбір кітап ауыстыра алмайды. Әке өзі жіберген, өзі зардабын тартқан кемпіліктерді баласының қайталауынан сақтандырады. Әке мен шешенің өнері — балалардың алдында беделдерін түсірмей, олармен аралағы қарым-қатынаста жөнсіздік шеңберінің қоршауында қалмай, баласының ең жақыны және бола білуінде. Себебі, бала тәрбиесінің ең алғашқы өліппесі отбасынан басталатындығын ескерейік құрметті ата-ана!

Балаң ақылды әрі есті болсын десең, дені сау, мықты етіп өсір. Ол жұмыс істесін, әрекеттенсін, жүгірсін, айқайласын, тынымсыз қимыл үстінде болсын.

Ж.-Ж. Руссо

СЕМЕЙНОЕ ЧТЕНИЕ КАК ВАЖНАЯ ЧАСТЬ СИСТЕМЫ ВОСПИТАНИЯ

Л.А. Полова, руководитель проекта
«Родительский клуб как модель
взаимодействия семьи и школы»
Н.П. Филатова, заместитель директора
Государственной детской библиотеки
им. С. Бегалина

В Государственной детской библиотеке им. С. Бегалина (ГДБ им. С. Бегалина) накопился немалый опыт работы с родителями. Свою задачу мы видим в том, чтобы остановить «белые колесо» повседневных забот, которые никогда не кончаются, и побудить родителей задуматься о происходящем вокруг нас. Для этого чуть-чуть смещаем «точку сборки». Да, без денег не на что содержать семью. Но все-таки деньги, быт — это лишь один из инструментов, с помощью которого создаются комфортные условия для существования семьи, и не более того. А мы «телегу поставили впереди лошади» и необходимостью зарабатывать деньги, как щитом, отгородились от исполнения других функций семьи — эмоциональной поддержки, духовного обогащения и т.п.

Отчего так? Да потому, что человек подсознательно отодвигает то, что ему неприятно, или то, в чем он плохо разбирается. Строить семью нас не учили, общаться с детьми мы тоже не умеем. На работе все гораздо проще и понятнее — тут мы профессионалы с дипломом и опытом работы. Вот и уходим от проблем в «трудоголизм». И этим подаем пример детям, которые «уходят» в свой мир, не допуская туда взрослых, даже родителей. А мир этот неоднозначен и не всегда положителен.

Все вроде просто, понятно и всем известно, но часто слова как бы скользят по поверхности, не задая за живое ни детей, ни родителей. Как «зацепить», заставить задуматься? Как вытащить занятого взрослого человека из защитной оболочки стереотипов?

Помните танцмейстера из сказки «Золушка», который на вопрос короля: «Что же делать?» — отвечал, ни минуты не сомневаясь: «Как что! Конечно, танцевать».

Что мы имеем в виду?

У каждой профессии свои инструменты, свой профессиональный подход к проблеме, свои проекты. Например, приоритетным направлением в ГДБ им. С. Бегалина является возрождение культуры семейного чтения. Этому была посвящена серия родительских собраний в 2006-2007 учебном году, библиографические и методические пособия: «Растим читателя. Советы родителям» (2003 г.), «Очаг, согревающий душу» (2006 г.), «Семья — важнейшее благо» (2006 г.) А 2009 год был объявлен в библиотеке Годом семейного чтения. Год завершился, но работа эта будет продолжена и дальше: программа семейного чтения, разработанная в ГДБ, рассчитана на три года.

Цель программы:

- создание системы взаимодействия всех заинтересованных в решении проблемы детского чтения организаций и учреждений;
- возрождение интереса детей и подростков к чтению, книге;
- формирование положительного имиджа читающей семьи в социальном пространстве города;
- сотрудничество детской библиотеки и семьи в литературно-творческом развитии детей.

Программа семейного чтения детской библиотеки нашла широкий позитивный отклик среди библиотечных работников республики. Об этом шел заинтересованный разговор на республиканском семинаре «Очаг, согревающий душу: библиотека и семейное чтение», который прошел в октябре 2009 г. Проблемой возрождения семейного чтения занимаются библиотеки многих областей, например, интересный опыт накоплен библиотеками Карагандинской области. И пожалуй, самым полезным на данном семинаре был обмен опытом такой работы.

В работе семинара приняли участие директор Российской государственной детской библиотеки (г. Москва) Г.А.Кисловская и известный казахстанский культуролог М. М. Ауэзов.

Сегодня дети все больше замыкаются в своих субкультурах, «уходят» в виртуальный мир компьютеров или просто «на улицу», компенсируя недостаток общения в семье. Традиция семейного чтения — очень важная часть в системе семейного воспитания именно как средство общения. Совместное чтение, чтение вслух не только приобщает детей к книге. Такое чтение — это совместное действие, оно будит желание размышлять, наблюдать, чувствовать и сопереживать. Его ценность в том, что в этот момент родители и дети принадлежат друг другу, а не телевизору или компьютеру.

Но сейчас многих родителей совместному чтению нужно учить, особенно выбору литературы: что читать, какими книгами увлекается новое поколение подростков. Ведь не секрет, что книги, на которых в свое время выросли родители, могут быть неинтересны детям, да и мир во многом изменился.

Этому может помочь рекомендательный список литературы для семейного чтения на казахском и русском языках «Вместе с книгой мы растем», подготовленный и изданный библиотекой в 2009 г. В списке представлена современная литература для детей и подростков разного возраста: от 0 до 5, от 6 до 12 и от 12 до 16 лет. Указатель интересен не только родителям, но и всем, кто руководит детским чтением, — библиотекарям, преподавателям литературы.

Лабораторией творческого чтения можно назвать организованный при отделе абонемента для 5-9 классов стенд «Перекресток мнений», возле которого постоянно проводятся мини-исследования, анкетирования, блин-

опросы, в которых с удовольствием принимают участие не только дети, но и взрослые. Помимо традиционно библиотечных вопросов задавались и такие: «Книга и чтение в твоей семье», «Хороший ребенок – это...», «Хорошая семья – это...».

«Книга – друг моей семьи»: под таким названием прошел конкурс детского рисунка, в котором приняли участие студии из Академии юных художников, юные художники из гг. Алматы, Астана, Семей. Замечательные, яркие и красочные работы детей, выполненные в разной технике, вошли в календарь 2010 года.

Любители книги и чтения стали участниками еще одного примечательного республиканского фотоконкурса «Я и Книга – в объективе». Было прислано из областей и районов республики около 180 фоторабот детей и взрослых, профессионалов и любителей. Сюжеты самые различные, порой необычные, неожиданные ракурсы, но главными героями всех снимков являются Читатель и Книга.

В мае 2009 г. по приглашению ГДБ им. С. Бегалина в Алматы приезжала доцент кафедры библиотечно-информационной деятельности ЧГАКИ (г. Челябинск) Н. К. Сафонова. Она провела мастер-класс для детских библиотекарей государственных и школьных библиотек по проблемам семейного чтения. Большой интерес вызвала тема «Прогноз ценностных ориентиров детей и подростков», обзор детской литературы, практические пути организации семейного чтения.

А началось все с вопроса, каким образом побудить родителей по-новому посмотреть на себя как на воспитателей и попытаться что-то улучшить во взаимоотношениях с детьми? «Каждая семья – уникальная комбинация людей и обстоятельств, требующая внесения дополнений и поправок во всякую самую подробную теорию. Нужно попробовать освоить психологический

стиль мышления, запустить «работу понимания», чтобы уметь самому разбираться в конкретных ситуациях», – писал видный психолог А.Г. Шмелев («Острые углы семейного круга». – М.: «Знание», 1986).

Мы предположили, что помочь в этом могут книги талантливых писателей, кинофильмы, театральные постановки. Недаром писателей называют «инженерами человеческих душ» и «совестью нации». Таким, например, был Чингиз Айтматов. В произведении «И дольше века длится день...» его герой Абуталип Куттыбаев рассказывает Едигею для чего он пишет свои фронтовые воспоминания: «Кормить, поить, воспитывать – это само собой, сколько смогу, столько смогу. Но я должен оставить детям свой дух...».

Данный отрывок – хороший повод для беседы с родителями на тему «Что значит быть духовным наставником своих детей?» Этот вопрос обсуждался на «круглом столе», который был организован в Доме Дружбы народов. Встречу открыли актеры Государственного академического русского театра драмы им. М.Ю. Лермонтова. Они прочитали отрывок и так «вошли в роль», что сразу же эмоционально «зацепили» участников «круглого стола» – каждый почувствовал себя заинтересованным лицом и захотел высказаться. В разговоре приняли участие мусульманский и православный священнослужители, заведующая районо, представители национально-культурных центров, учителя, родители, студенты и преподаватели педагогических вузов и педколледжей.

Цель была достигнута: уже на следующий день к нам позвонила одна из участниц и сказала: «Что вы со мной сделали? Я всю ночь не спала, думала, какая я мать...». Значит, мы смогли остановить на мгновение «беличьи колесо» повседневных забот и заставили людей задуматься, а это – начало понимания.

МОЛОДЕЖНОЕ ОБЩЕСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ «ЖАС ЖИГЕР»: ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА У МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ

А. Макенюва, координатор МОО «Жас Жигер»
г. Астана

«Казахстан мы с вами создали, давайте создадим казахстанцев – патриотов своей родины. Это и будет та культурная общность, которая есть основа государственной независимости...»

(Из выступления президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева на VII сессии Ассамблеи народов Казахстана)

Воспитание гражданственности и патриотизма является приоритетным направлением государственной молодежной политики.

Подростковый возраст – это специфическая стадия развития и формирования ценностных ориентаций

личности. Сложные условия, в которых происходит взросление современной молодежи, нестабильность семейного института, размытость моральных и нравственных ценностей диктуют необходимость использования специальных мер для формирования жизнеспособности личности, обладающей достаточными внутренними ресурсами для успешного взаимодействия в социуме.

Одним из основных направлений воспитательной работы в учреждениях внешкольного воспитания и обучения является воспитание детей и молодежи, основанное на системе ценностей, потребностей, мотивов, побуждающих действовать в интересах государства.

Молодежное общественное объединение «Жас Жигер» – это объединение школьных организаций г. Астаны, в котором насчитывается более 14 тысяч школьников. Существует эта молодежная организация с 2001 года.

Основные цели и задачи организации: развитие гражданственности и патриотизма у школьной молодежи, обеспечение прав и интересов у школьников, формирование здорового образа жизни, развитие и поддержка молодых талантов, проведение культурно-массовых мероприятий. Организация имеет свой флаг, герб, гимн, а также свою атрибутику и форму.

Поскольку Молодежное общественное объединение «Жас Жигер» видит одной из основных целей развитие патриотизма и гражданственности, то свою работу оно начинает уже со школьной скамьи, с самого раннего возраста. В каждой школе столицы ежегодно проходят выборы Президента-Лидера, а также депутата в Школьный Парламент МОО «Жас Жигер». К выборам в школе сами школьники относятся по-разному. Кому-то просто интересно поучаствовать во «взрослой игре», а кто-то подходит к этому со всей ответственностью. Не будем лукавить, есть и такие ребята, которым безразлична судьба школы и того небольшого «государства», которое называется школьная организация. По их меньшинство.

Создавая атмосферу настоящих выборов (пусть это и детская игра), мы посредством школьного самоуправления вовлекаем школьную молодежь в активное участие в школьном государстве.

Большое количество ребят принимают участие в непосредственном процессе выборов – они являются членами Центральной избирательной комиссии, территориальных и участковых избирательных комиссий. Ребята, решившие баллотироваться на пост Президента-Лидера и Депутата Парламента, проверены временем и опытом работы, многие не понаслышке знают общественную работу, как в школе, так и в городе. Это настоящие патриоты своего «школьного государства» и школы в целом. Они проходят через всю «кухню» выборов, знают, как бороться с «черным пиаром», и какими избирательными технологиями можно привлечь на свою сторону большее количество избирателей. Они не читали об этом в книжках, их не учили этому в школе, они этому учатся самостоятельно.

В каждой школе существуют свои «школьные государства», называются они по-разному, но суть у них одна. Есть министерства, которые выполняют свои функции, есть школьный Парламент, куда избираются депутаты от каждого класса, есть также «Глава государства», который принимает решения и является

связующим звеном между администрацией школы и школьниками. Многие не задумываются над тем, что может принести нам эта полезная «деловая игра», которая учит принимать серьезные решения «детской игры».

Говоря о воспитании молодого поколения нельзя забывать, что само восприятие жизни, ее основные принципы закладываются в семье. Школа и вузы сталкиваются с тем, что ребенок видит и слышит дома. Поэтому необходимо помнить не только о молодежи, но и о других возрастных группах. Важно обеспечить единство образовательного процесса. Нельзя допускать, чтобы с уроков по патриотическому воспитанию, ребенок приходил домой, где процветает культ массовой культуры. Поэтому к этой работе необходимо привлекать и родителей, и ближайшее окружение ребенка, использовать самый действенный механизм – сверстников. Молодежное общественное объединение «Жас Жигер» прилагает усилия, пытается показать альтернативу пассивности, безразличию к своей стране. Лидеры школ на своем примере заставляют задуматься каждого, хотя бы на минутку, над тем, что мы – единое целое, мы – одна страна, и все в наших руках.

Но говоря о патриотизме, нельзя допустить «перекрашивания» ценностей в сторону национализма и шовинизма. Неотъемлемым элементом казахстанской действительности является исторически сложившаяся традиционная дружба и толерантность, уважение культуры и обычаев людей разных национальностей, проживающих в республике. Характерными чертами казахстанского патриотизма являются миролюбие граждан республики в отношении народов сопредельных стран и внешняя интеграционная политика государства. И понимание этих принципов – также часть того, что называется патриотизмом.

Уже традиционными стали такие мероприятия, как «Молодое поколение против курения», «Подари улыбку городу нашему!», образовательные встречи Парламента школ г. Астаны по разработке социальных проектов, которые прививают молодому поколению чувство патриотизма и активную гражданскую позицию.

Патриотизм возникает через внутреннее побуждение человека, через осознание своей причастности, необходимости народу, своей Родине.

На свете нет малых народов...
Величие народа вовсе не измеряется
его численностью, подобно тому, как
величие человека не измеряется его
ростом.

В.Луго

Ш. ҚҰДАЙБЕРДІҰЛЫНЫҢ «АДАМДЫҚ БОРЫШЫҢ» ӨЛЕНІ

Г.Ш. Қарсақова

А.В. Селезнев атындағы

Алматы хореография училищесінің
орыс сыныптарындағы қазақ тілі және
әдебиет пәні мұғалімі

Ақынның шығармашылық өмірі жайында айтқанда, оның Абаймен туыстығы, талантты шәкірті болғаны, Абайдың реалистік дәстүрінен тәрбие алғаны басты назарда болады. Шәкіртінің өмірі мен шығармашылық жолының қалыптасуын терісінсіз түсіну үшін, ақын өмірінің белгілі деректерімен кеңірек таныстыру керек.

Шәкірті — Абайдың ақындық мектебінен өткен аса талантты шәкірті, сондай-ақ Абай ағасынан ғылым-білім үйреніп қана қоймай, кісілігі де үйренген. Оның сынына түсіп, шығармашылық дәріс алған. Көзқарасы да Абай ықпалымен қалыптасқан. «*Болмасан да ұқсап бақ, бір ғалымды көрсеніз*» деген Абай қағидасын берік ұстанған. Шәкірті алғашқы жылдардағы өлеңдерін Абайға еліктеп жазған.

Сабақтың мақсаты:

Білімділік: Ш.Құдайбердіұлының өмірбаянымен таныстыру, ұлы Абайдың інісі екенін айту, ақынның қазақ поэзиясындағы орнын таныту.

Дамытушылық: сын тұрғысынан ойлауға, өзінше ой түйуге баулу, тапымдық түсініктерін дамыту.

Тәрбиелік: адамгершілікке, адамгершілік борышты өтеуге тәрбиелеу.

Сабақтың міндеті: қазақ тілінде сауатты сөйлеуге үйрету.

Сабақта қолданылатын әдіс: сұрақ-жауап, топтастыру, мәнерлеп оқу, ауылға ой қорыту.

Сабақтың көрсікілігі: Ш.Құдайбердіұлының портреті, блок-схема, оқушылардың шығармашылық жұмысы.

Сабақтың түрі: аралас сабақ.

Сабақтың барысы:

I Ұйымдастыру кезеңі.

II Сабақтың мақсатын хабарлау.

а) Үй тапсырмасын сұрау.

ә) Үй тапсырмасын қорытындылау.

б) Жаңа сабақты түсіндіру.

в) Блок-схемамен жұмыс.

г) Өлеңмен танысу.

ғ) Өлеңнің мағынасын алу.

д) Сабақты қорытындылау негізінде, балалардың өз бетінше жұмысы.

III Үй тапсырмасын сұрау.

а) С.Торайғыров кім?

ә) Ақын қай жылы өмірге келген?

б) Ақынды кім тәрбиелеген?

в) Ақын алғашқы сауатын кімнен алған?

г) Сұлтанмахмұт қай тілде өз бетінше оқып сауат алған?

д) Ақын жастарды неге шақырады?

е) Бізге ғылымның қандай пайдасы бар?

ж) Өлеңді мәнерлеп оқу.

IV Жаңа сабақ.

Бүгін біз қазақтың тағы да бір өлсбистеге ерекше орын алатын ақыпымен танысамыз.

Ш.Құдайбердіұлының өмірбаянымен таныстыратын блок-схемамен жұмыс жасау.

V «Адамдық борышың» өлеңімен таныстыру.

а) Сөздік жұмысын жүргізу.

Адамдық борышың — долг каждого человека

Халқыңа еңбек қыл — служи своему народу

Ар сақта — береги честь

Нәпсі — страсть, эгоизм, корыстолюбивый, эгоизм

Келіспек қамы — за будущее

Ғибрат — познание, поучение

ә) Өлеңді мәнерлеп оқу.

б) Өлеңді орыс тіліне аудару.

в) Өлеңнің мазмұнын алу.

Борыш дегеніміз не? Біз кімге борыштымыз?

(*Біздің ати-аис, Отан, туған жер, ар алдындағы, достық алдындағы, бауыр-туыстың алдындағы борышымыз бар.*)

Ш. Құдайбердіұлының «Адамдық борышың» өлеңінде адамдық борышты түсіндіретін қандай қасиеттерді байқайсыздар?

(*Ақ жолдан таймау, халыққа еңбек ету, намысшыл болу, өнерлі болу, талаптана білу, мақтаншиқ болмау, ерінішек болмау, білімге деген құштарлық.*)

VI Қорытынды.

Өлеңнен нені білдім, адамдық борышымды қалай өтеймін?

VII Балалардың білімін бағалау.

VIII Үй тапсырмасы.

1. Ақынның өмірбаянын оқу.

2. Өлеңді жаттау.

3. «Ата-анамның алдындағы борышым» тақырыбына эссе жазу.

«МЕНИҢ ЕЛІМ – ҚАЗАҚСТАН»

(6-сынып)

Л.М. Исхакова

№149 жалпы білім беретін мектептің қазақ тілі және әдебиет пәні мұғалімі Алматы қаласы

Тәрбие сағатының мақсаты:

Білімділік: оқушыларды мәнерлен оқыту, сахналық көрініс көрсету, теледидар көрсету және тарихи елеулі оқиғалармен таныстыру арқылы білімдерін молайту.

Дамытушылық: ҚР-ның тәуелсіздік алғаны бері жеткен жетістіктеріне, рәміздеріне шолу жасаумен бірге, ел байлығы: пайдалы қазбалар мен кен орындарына тоқтау арқылы оқушылардың ой-өрісін, қызығушылығын, талғамдарын және Отанға деген патриоттық сезімін дамыту.

Тәрбиелік: оқушылардың Отанға деген сүйіспеншіліктерін ояту, өз жерін, елін және туған өлкесі мен байлықтарын қорғауға тәрбиелеу.

Сабақтың әдісі: түсіндіру әдісі, баяндау әдісі, сұрақ-жауап әдісі.

Сабақтың көрнекілігі: теледидар, магнитофон, суреттер, карта, кітаптар.

Пәнаралық байланыс: дүниетану, өлкедану, қазақ тілі, ана тілі.

Сабақтың барысы:

1-оқушы: Кайырлы күн құрметті қонақтар!

2-оқушы: Аяулы да ардақты ұстаздар!

3-оқушы: Білімді ұрпақ!

4-оқушы: Бүгін Сіздердің пазарларыңызға «Менің елім – Қазақстан» атты тәрбие сағатымызды ұсынамыз.

5-оқушы: Ендеше, 25 қазан – Республика күніне арналған тәрбие сағатымызға қош келдіңіздер!

6-оқушы: «Отан» деген сөзді күн сайын естіп жүреміз. Отан – адамның туып өскен жері, туған-туыстарымен, жақындарымен бірге тұратын адамдардың атамекені.

7-оқушы: Қазақ елінде тұратын адамдардың Отаны – Қазақстан Республикасы. Біздің өлкеміздің табиғаты таң қаларлықтай бай өлке болып табылады.

8-оқушы: Бірнеше кен байлықтарымыз да бар, атап айтсақ: темір, мұнай, фосфор, хромит, алтын, тұз, т.б.

9-оқушы: Қазақстан солтүстігінде – Ресеймен, Оңтүстік шығыста – Қытаймен, Оңтүстікте – Қырғызстан, Өзбекстан, Түркменстан, Батыста – Каспий арқылы Әзірбайжанмен шектеседі.

10-оқушы:

Қазақстан менің асыл аймағым,

Қуантады күнге шуақ жайғанын.

Өзін едін көз тоймайтын алтын бақ,

Құлшыра бер, құлшыра бер жарқылдап, – дей келе, еліміздің өсіп-өркендеуі, қол жеткізіп отырған табыстары өркеніетті елдер қатарынан көрініп отыр. Осы сөзіме дәлел болу үшін Қазақстан Республикасына шолу жасайық.

(Бейнефильм көрсетіледі)

11-оқушы:

Бәрі болған қазақ сынды көне елде,

Ел белгі де, ерлік, өрлік, өнер де.

Жаһандағы ең жауынгер халықта,
Кім сенеді ту болмады дегенге?!

12-оқушы:

Батырлыққа уызынан жарыған,

Ел төркіні байрағынан таныған.

Өзі ақын, өзі өнші халықта,

Кім айта алар болмаған деп Әнұран?!

13-оқушы:

Бас бінгізіп, жер тартыған тарпанға,

Жасы тұрмақ шығады екен қарты аңға.

Қалай оның ел таңбасы болмайшы,

Түлегіне лейін салса ен-таңба, – деп ақындарымыз жырлағандай, халқымызда ұлттық ту да, елтанба да, әнұран да бар. Қазақстан Республикасының рәміздерін құрметтеуге, қастерлеуге әрбір қазақ биласы міндетті.

Мұғалім: Балалар әрбір өркениетті мемлекеттің өзінің әсем де сұлу астанасы бар екен. Олай болса біздің еліміздің бас қаласы..... Астана (бәрі).

1-оқушы: 1997 жылдың 10 желтоқсаны жаңа Астанапын туған күні болып, тарихымызға алтын өріпшеп жазылды. Дүниежүзі картасында жаңа «Астана» қаласы пайда болды.

(М. Түгелбаевтың «Елімнің жүрегі» әні орындалады.)

2-оқушы:

Бесу, Астана ардақты ақ қаласын,

Жасап жатыр тұтап ел салғ-жорасын,

Туған күнін Астана құтты болсын,

Бақыт пен ортаймасдай бақ орнасын.

3-оқушы:

Әлдеқалай түспейді адасып нұр,

Астанаға сұлу тәж жарасып тұр,

Жап-жана бұл Астана өлемдегі.

Көшелермен бой түзеп таласып тұр.

4-оқушы:

Жаңа жырға бөлеймін Астананы,

Маған шипа ақпанда ақ бораны.

Маңдайына береке бақ қондырған,

Жаңа заман ол – жаңа астанасы.

Мұғалім:

Қазақстан ұнитарлы мемлекет болып саналады. Ол 14 әкімшілік территорияға бөлінген және елімізде ірі де, әсем пайдалы қазбаларға бай қалалар көп.

5-оқушы: Алматы – жері жайсаң облыс.

Ақтөбесінің ақ тармасы мол ырғас.

Атырау – мол Қазақстан мұнайы.

Жамбыл – жайлау, тұрайлы қазыпалы.

Жезқазған – кен, бұзылмаған қаймағы.

Көкшетаудың көп – көгілдір аймағы.

Қарағанды – кара алтынның қоймасы.

Қостанай – құт қызыл бидай қамбасы.

Қызылорда – күрішті сыр сағасы.

Орал – көне Ақжайықтың жағасы.

Өскемен – өр пығыста Алтай аясы.

Павлодар – кара Ертістің саясы.

Қызылжар – солтүстігім, орманды.

Семей – аңыз, Шығыстаудай қорғанды.

Талдықорған – жер жаннағы көп бағы.

Астана – Арқадағы ыстық алқабы.

Шымкент – ыстық, оңтүстігім мақталы.

6-оқушы: Міне, табиғат-ананың бізге берген кереметтерімен қалайша мақтанбаймыз!

7-оқушы: Алайда, осы табиғат-ананың бізге берген сыйып қорғай, аялай алмасак төмендегідей жағдайға душар болуымыз әбден мүмкін.

Көрініс:

Қарт: О, адамдар туған еліңді, ата-қонысыңды, Отаныңды тастап қайда барасың?

Кемпір: О, Жер-Ана, неге мұнша күңіренесің, неге мұнша зарланысың? Саған не болған? Сенімен бірге бүкіл дала гүнеріп тұр.

Жер-Ана: Мен неге күңіренбеймін, неге зарланбаймын? Қараны мына байтақ далама, нені көрмеді! Мен де тоздым, ел де тозды. Қарашы, мына Аралыма, толқынды теңізім қайда, толқынды қуалап шалқақтаған шағалаларым қайда, теңізді қақ жарып, отп жатқан кемелерім қайда, теңіздің суы тартылып, жердің соры шығып, тілім-тілім болып жатыр. Қайықтарым аударылып, балықтарымының қаңқасы қалды. Адамдардың көпшілігі ауруға шалдықты. О, Адамзат не ойып бар?! (*Жер-Ана иіліп отырады.*)

Қарт:

Туған жерді сүю – парыз,

Сүю үшін – білу парыз,

Күзегінде тұру – парыз,

Касиетін ұғу – парыз.

1-оқушы:

Отаным, кең далам орманды,

Болаттан соғылғаң қорған-ды.

Бақыттың, шаттықтың мекені,

Қолдаймыз, қорғаймыз Отанды.

2-оқушы:

Қазақ батыр ел деймін.

Ұл мен қызы ер деймін.

Ата-қоныс жерімді,

Мен ешкімге бермеймін.

(*И.Нусиповтың «Жас дәуірдің түлегіміз» әні орындалады*)

3-оқушы:

Абай туған, Сәкен туған,

Құрметте досым, қазақтың жерін.

Қамбаға жылда мол астық қуйған,

Қазақстан Республикам – менің.

4-оқушы:

Орманы – пүлш, бұлағы – күміс,

Қазақстан Республикам менің.

5-оқушы:

Таулары заңғар, өзені ырыс,

Қазақстан Республикам менің.

6-оқушы:

Көңілде күн нұрын төккен,

Жерінде гүл жұпар сепкен.

Неткен сұлу неткен көркем.

Осы менің туған өлкем.

Мұғалім: Сондықтан, елдің болашағы мен ертені, жас ұрпақ – Сіздердің қолдарыңызда. «Ел үмітін – ер ақтар, ер үмітін – ел сақтар» демекші, ел үмітін ақтау – Біздермен өлшенбек.

Қадірлі қонақтар, аяулы ұстаздар мен оқушылар, бүгінгі «Менің елім – Қазақстан» атты тәрбие сағатымыз осымен аяқталды.

Зейін қойып тыңдағандарыңызға рахмет!

«АСТАНА – ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАРДЫҢ ТӘУЕЛСІЗДІГІ МЕН БІРЛІГІНІҢ СИМВОЛЫ»

А.А. Ужазова

«Н. Әлімқұлов атындағы орта мектеп мектепке дейінгі шағын орталықпен» мемлекеттік мекемесінің қазақ тілі және әдебиет пәні мұғалімі
Қаскелен қаласы

Сабақтың мақсаты: Қазақстанның тәуелсіз даму кезеңіндегі жетістіктерін насихаттау;

Бейбітшілік пен ұлтаралық келісім құндылықтарын сіңіру; Балалар мен жасөспірімдердің санасында мемлекеттілік пен тәуелсіздіктің құндылықтарын қалыптастыру; Қазақстандықтардың өмірі үшін мемлекет тарапынан жасалып жатқан қолайлы жағдайлардың пәтижелерін дәріптеу; Тәуелсіз Қазақстанның қалыптасуы және дамуына алағашқы Президент Н.Ә. Назарбаевтың атқарып жатқан еңбегін ерекше атап көрсету; Елінің маңызды мәселелерін шешуге, оның

тағдырына деген жауапкершілікті өзіне алуға қабілетті құқықтық мемлекеттің азаматын қалыптастыру.

Көрнекіліктер: Астана қаласының ортасынан орын төккен гимараттардың суреттері мен Елбасының әртүрлі кезде түскен фотосуреттері. Астананың 10 жылдығын атап өту кезіндегі түрлі көріністер алынған акпараттық көздердің деректері.

Құрал-жабдықтар: күйтабак, суреттер мен буклеттер, Қазақстанның географиялық картасы, өртүрлі кітаптар мен оқулықтардағы Астананың қалыптасу кезеңдері мен жетістіктері жайындағы мәліметтер.

Кіріспе:

Мұғалім: «Астана – қазақстандықтардың тәуелсіздігі мен бірлігінің символы». Елорламыз Астананың 10 жылдық мерейтойына байланыста тәрбие сағатын бастаймыз.

1-оқушы: Астана Ақордасы еліміздің,
Әрқашан үлгі-өнеге үні бізге.
Аспанмен астасамы әрбір үйі,
Шағысып ақ шуақты күн көзіне.

2-оқушы: 1998 жылдан бері Елорданы көркейтудің ауқымды жұмыстары жасалуда. Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың бастауымен қарқындап өсіп, аспанмен астасқан ғимараттар мен жолдар салына бастады. Есілдің екі жағалауын жағалай әдемі-әдемі көркем үйлер бой көтеріп, қазіргі кезде әрбір Астаналыққа, әрбір Қазақстандық азаматтарға зор мақтаныш болып отыр.

Мұғалім: Қазақстан Республикасының астаналарының тарихына көз жүгіртсе болсақ, 1922 жылы Ұлы Октябрь революциясынан кейін, қазіргі қазақстандықтардың сол кезде Кеңес Одағының құрамындағы автоном республикасы болып тұрған кезіндегі алғаш астанамыз Орынбор қаласы болған.

1926 жылы Ақ-мешіт (бұрынғы Шеровск қаласы) болып тұрды. Бұл қаланың атын кейін Қызыл Армияның құрметіне орай Қызыл-Орда деп өзгертіп.

1927 жылы ғана Алматыға көшірілді. Бұл қала 1921 жылға дейін Верный қаласы деп аталып келген болатын. Ал қазіргі кезде Алматы қаласы 1 млн. 500 мың адам тұрғынымен мақтана алады.

Қазақ жеріндегі астаналардың тарихындағы бұл өзгерістер, саяси мәнге ие болды. Сол кездердегі астана болған қалалардың ауысуының негізгі мақсаты өз елінің орталығын шет жаудан қорғау еді. Себебі алғашындағы Орынбор да, Қызыл-Орда да, тіпті Алматы да Қазақстанның шекарасына жақын орналасқан.

Ал қазіргі Елордамыз – Астана қазақтың мызғымас кең даласының қай жағынан қарасаң да нақ ортасында орналасқан. Бұл Елбасының өз елін, өз жерін қорғаудың басты стратегиясы болып саналады.

3-оқушы: (Суретпен жұмыс жасалады.)

Елбасының жұмыс орны, еліміздің аса қымбатты ғимараты Ақорда туралы әңгімелейді. Суреттерден Елбасымыздың әртүрлі жұмыс үстіндегі келері жайында хабарлама жасалады. Ақорданың келбеті мен сәулеті туралы мәнерлі әңгімелеп береді.

Мұғалім: Қазақтың мақтанышы – Астана.
Мен сені қимайды екем басқаға.

Қонақ боп келіп-кетіп жүрсе де,
Ала алмайды мен сияқты мақтана, – деп

балалардың қазақ халқының ұлы қаласының ғимараттарына байланысты сөзжұмбақты шешуін тамаңшалайық.

б	о	с	а	ғ	а	
ә	й	н	е	к		
й	н	с				
т	е	к	с	м	с	т
е	г	е	м	е	н	
р	ә	м	і	з		
е	с	і	к			
к	е	р	е	г	е	

Оқушыларға жұмбақтар жасыру үстімен сөзжұмбақ-тын ұяшықтарын толтыру.

1. Әр үйдің кірер жері сол аралаң басаталады,
Осылай тұрғыздық біз Астананы.
2. Әр үйде күннің көзі бастау алып,
Сол жерден дала көркі басталады.

3. Әр үйдің жиһазы онсыз түкке тұрмас,
Қолыңнан өжем сусып, қарап тұрмас.
4. Бұрын оны ата-баба мұралаған,
Бүгін оны әжекем қайталаған.
5. Менің елім осындай,
Менің жерім осындай.
6. Менде де бар, сенде де бар,
Үшеуі де елде де бар.
Опын бірі әнмен бірге басталай.
7. Елімнің кірер жері Астана,
Жерімнің бастауы да Бас қалам.
8. Түзеледі соған қарап ұрпағым,
Кең де, мығым оның тұрған тастары.
Тең болады мәңгі бақи терезесі,
Біз тұрғыздық оның мықты керемесін.

4-оқушы: «Бәйтерек» ғимаратының суретінің жанында тұрып, оны бейнелеп әңгімелейді.

5-оқушы: «Самұрық күс» туралы аңызды әңгімелеп береді.

6-оқушы: Мәдени орталықтар туралы әңгімелеп, суретпен жұмысты жалғастырады.

7-оқушы: Үкімет үйлері мен олардың сәулеті жайында әңгімелерді жалғастыра отырып әртүрлі дін қауымдастықтарының ынтымақтастығы мен ниеттерінің бірлестігіне арнала ашылған үлкен жиынға арнап салынған ғимаратты әңгімелей келе балаларды достыққа, бірлікке шақырады.

Мұғалім: Бірлік пен тәуелсіздік аркасында әлемге әйгілі Астана қаласын тұрғыздық. Ата-бабаларымыз «бірлік бар жерде тірлік бар», – деген, сондықтан да бабалар барлығымыз өз еліміз, жеріміз үшін аянбай еңбек етіп, алға басуға атсалысуымыз керек.

Мынау міне Қазағымның кең жері.

Мынау міне Қазағымның ел жері,

Осы жерді Астанамен асқақтатар аманда,

Сенің еңің отарған бала қауымдар, – деп үлкен Қазақстан картасының дәл ортасындағы Астана оқушыларға көрсетіледі.

Тәуелсіз Қазақстанның өскелең ұрпағы сендердің болашақтарыңды ойлаған әрбір қабілетті азаматтардың ұрпаққа жасаған аса құнды жұмыстарың бағалауға тиістісіңдер. Көзі ашық, көңілі тоқ балдырғанлардың бейбіт күлкісін тілеуші, өзінің елі мен жерін малақтаушы азаматтың ертеңі мықты, әрі берік болары сөзсіз.

(Құйтабақтан «Тәуелсіздік» өні тыңдалады)

Тұғыры биік тарихта,

Тамыры терең өлемде.

Кенде емес мынау ұрпағың,

Сен тұрсаң мәңгі көгімде.

Астананың тарих беттеріне үнілер болсақ, ол алғашында Кара-өткел деп аталынды да, ХХ ғасырдың 60 жылдарындағы тың игеру жұмыстарының қарқындап қолға алынуына байланысты Целиноград деген атпен әлемдегі астық өндірудің алып өлкесіне айналды.

1990 жылы Ақмола болып тұрды.

1998 жылы Қазақстан Республикасының алғаш президенті Н.Ә. Назарбаевтың бастамасымен Астана деген атқа ие болды.

(«Астана мәңгі жас қала» әні орындалады).

МАТЕМАТИКАНЫҢ ТӘРБИЕЛІК ОРНЫ

3. Қасқанова

әл-Фараби атындағы орта мектептің
математика пәні мұғалімі
Алматы облысы
Еңбекшіқазақ ауданы
Бөйтерек ауылы

Математикалық білім беруде тәрбиелесу функциясының жалпы негізгі кезеңі — білім дәрежесіндегі нәтижеге қол жеткізу үшін тәрбие жұмысының толыққандылығы шартының орындалу кезеңі.

Математиканы оқып меңгере отырып, адам өз өмірінде тұңғыш рет дәлелдер келтіруге деген жоғарғы талап етушілікке тап болады. Алғашында бұл оқы тандандырады, кері итерседі, қорқытады, оған мөлшерден артық, қажетсіз де болып көрінеді. Бірақ, біртіндеп, күн санап оған көңілге бастайды. Жаксы мұғалім осы үрдіске өнімді әрі тез ықпал ете алады. Мұғалім өз оқушыларының біреуі қиын есепті шешіп жатқанда немесе әлденені дәлелдеуі кезінде, қалғандары өз пікірлерін айтып қалуға немесе қателерін табуға ынталана кірісу кезінде оларды өзара сынға үйретеді.

Осы сандардан сүрінбей өткен оқушы өзін сынаушылардың аузын аштырмайтындай заңды жөнестің қуанышына сезінеді. Сонымен қатар ол өзі келтірген негізді дәлелдердің — аргументацияның логикалық толыққандылықтың басты қару болғанын анық сезінеді. Әрине осыны сезінген ол осы қаруды еріксіз құрметтеуге үйренеді, осы қаруды үнемі өзінде болуына тырысады. Және тек қана математикалық емес, басқа да пікірталастарға келтірілетін негізді дәлелдерді көбірек және нақты қолдануға тырысады. Әрқашан оның алдында өз қарсыластарын мүмкіндігінше қарусыздандыру үшін өзінің негізді дәлелдерін дәл сол жағдайда толығымен қолдану міндеті тұрады.

Математика мектепте оқытылатын басқа да ғылым негіздерінен тек өзіне тән логикалық түйін жасаудың қатаң талаптарымен ғана емес, ойлау стилімен де ерекшеленеді. Бұл стиль басқа да ғылымдар негізгі сияқты ондаған жылдар, тіпті ғасырлық өзгерістерді басынан кешіп елеулі өзгерістерге ұшырағанымен, барлық дәуірге тән жалпы сипатының негіздерін сақтап қалған.

Қай ғылымның болса да қалыптасу стилі оның тек сыртқы сипаты болғандықтан қосалқы фактор ретінде оның дамуына әсерін тигізетіндей күшті емес деп ойлауға болады. Керісінше, ойлау стилі арқылы ғылымның даму ырғағымен қатар оның оқытылуы, ғылыми пікірталастардың жемістілігі, тиімділігі ұғымдарының көрнекі нақтылығы, ғылыми конструкциялардың ашықтығы анықталады. Әрі өз кезегінде оған бағынады.

Тек математикалық ойлау стиліне тән қасиеттердің ішінде бірқатары жалпы және кең мағынада болып келеді. Бұндай қызметтерді басқа ғылым өкілі немесе практикалық қайраткер меңгертін болса, оған өзіндік жеке ойлауы ретінде қызмет етеді және оның еңбектерін ізбасарлары мен шәкірттерінің меңгеруіне ықпал жасайды. Басқа ғылым саласындағы ірі классиктердің шығармаларын оқып отырып, математикалық әлдеқандай таңданыспен: «Ол тіпті біз сияқты ойлайды» деп дауыстап жібереді, бұл таңданыс бұл ғылым саласында математикамен ешқандай ойлау стилінің ортақтығы жоқтығынан туады.

Егер математикалық ойлаудың кейбір қасиеттері ойлау стиліне және басқа білім салаларымен практикада нәтижелі ықпал етсе, онда бұл стиль ойлаудың өнімді әрі күшті қаруы болады. Еңшеше, жас ақыл иелерінің біртіндеп осы қасиеттерді меңгеруді үйренулері үшін математика сабақтарын пайдалануын шектемеу қажет. Бұл қасиеттер олардың алдымен математика төңірегінде кейін оның шегінен тыс салаларда ойлау қасиеттерінс айналады. Осыны іске асыру үшін бірінші кезекте төменде сөз болатын математикалық ойлау стилінің қасиеттерін түбегейлі анықтауға тырысуымыз керек.

Математикаға шегіне жеткізе тиянақты талданған логикалық сызбаға тән уақытша болса да бұл сызбаны көз алдынан таса еткен математикалық, ғылыми ойлау мүмкіндігінен айырылады.

Бұл математикалық ойлау стилінің өзіндік қасиеті, толық мәнінде басқа ешқандай бір ғылымда кездеспейтін көптеген құндылыққа ие.

Көріп тұрғанымыздай ой ойлау ағымының дұрыстығын жоғары дәрежеде қадағалауға мүмкіндік береді және қателерден сақтандырады; екінші жағынан, ол ойлаушының әрбір жауап-дәлелде «осы» немесе «мынау», немесе «скеуі де» деген жағдайларда барлық мүмкіндіктердің қатыстылығын, олардың әрқайсысын есептеп алуды міндеттей келе көз алдына елестетуге мәжбүр етеді (*басқа ойлау стилінде барлық мүмкіндікті ескермеу жағдайлары жиі байқалады*). Сондықтан математика сабағында қалыптасқан жоғарыда көрсетілген қасиеттерге байланысты стилистикалық дағдылардың оқушылар үшін жалпы ойлау мәдениетін көтеруде айтарлықтай мәні бар.

Тарихи тұрғыдан арифметика және геометрия бізге белгілі практикадан, жер шаруашылығында кездесетін практикалық қажеттілікті шешу, теңізге жүзу, астрономия, салық жинау, астық үлестіру және тағы басқаны шешу кезінде пайда болған. Бұл математика практикалық қажеттілікті шешу математиканың ғылым болып қалыптасуының алғашқы сатысы, математиканың сандық қасиеті мен қарым-қатынас зерттеулері болып табылады. Математиканың ролі тек «нақты» ғылым физика саласында ғана емес сонымен қатар басқа салаларда мысалы социология сияқты ғылым саласында өсуде. Математика ғылымсыз табиғаттағы құбылыстарды түсіну, бейнелеу, зерттеу, танысу мүмкін емес. Сонымен қатар қоғамды, әлеуметтік-экономика саласында түсініп, танып, зерттеу білу мүмкін емес.

Математика — ғылымның ерекше бір түрі. Математика ғылымы білімді дәл қабылдау мен түсінуге жетелейді. Монарда да Винчи жазғандай — *«Адамзаттың қандай да бір зерттеулері математиканы түрғысынан дәлелденбесе, онда ол зерттеулер ол алдына ғылым болып есептелмейді»*.

Қазіргі кезде ғылымдардың зерттеулері талапты даңышпал адамдардың қабілеттері нормадан ауытқу емес керісінше норма екендігін көрсетті. Ал осы нәтижеге жету үшін алға қойған міндет адам баласының ойлау қабілетін еркіндікке жібере отырып, пайдалы іс-әрекеттердің коэффициентін жоғарлату, табиғаттың берген мол мүмкіндігін өз қажеттілігіне дұрыс қолдана білу болып табылады. Өкінішке орай бұл табиғаттың берген мол мүмкіндігін адамзат біле бермегендіктен, соңғы жылдары өзіндік таным-білігін қалыптастырудың жалпы тәсілдерін біріктіру мәселесі көтерілуде.

ТЕОРИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ

Г.Ж. Рабилова, учитель русского языка
Таусугурской средней школы
Енбекшиказахского района
Алматинской области

Важнейшим качеством учителя является его умение найти подход к детям, наладить с ними контакт, общаться и руководить их деятельностью. Педагогическое общение должно быть освоено каждым учителем. Я хочу привести следующие основные заповеди педагогического общения.

- Учитывайте индивидуальные особенности ребенка, его позицию в классе, систему его межличностных отношений. На уроке и в ходе воспитательных мероприятий стремитесь точно и адекватно ориентировать свою речь на конкретного ребенка или на группу детей. Это может проявиться в общем психологическом контексте речи, ее скорости, последовательности, логике, а также тональности. Следует иметь в виду, что типичной педагогической ошибкой является ограничение общения на функциональном уровне: я – учитель, они – учащиеся.

- Общение в педагогическом процессе не ограничивайте только информацией – это типичная психологическая ошибка. Общаясь с детьми – познавайте личность ребенка.

- Вступая в контакт с детьми, не стройте общение «сверху вниз». Помните, что каждый ребенок стремится отстаивать самостоятельность во взаимоотношениях. Реальная позиция учителя в коллективе учащихся определяется не официальным статусом, а его человечностью.

- Научитесь слушать детей, даже если у вас нет времени – выслушайте его до конца. Если возникает необходимость показать ошибочность его суждений, в чем-то убедить его, то делайте это тактично, не указывая ему на недостатки в характере.

- Организуя общение с детьми стремитесь постоянно ощущать настроение учащихся, улавливать малейшие изменения в микроклимате класса, уметь заинтересовать и перевести настроение детей в нужное русло.

- Избегайте штампов в общении с детьми. Они могут проявиться: в общей манере вести себя, в стереотипных реакциях на поведение учащихся, механической схеме ведения урока, психологической закрытости учителя, который реализует на уроке педагогические функции, не раскрываясь как человек.

- Чаще улыбайтесь детям. Улыбка учителя при входе в класс говорит о том, что встреча с учащимися приятна вам. Улыбка создает благоприятный психологический настрой у детей, располагает их к общению, вызывает стремление к работе. Постоянную печать озабоченности и усталости на вашем лице школьник может связать непосредственно с предметом, который вы ведете, и это приведет к возникновению у ребенка негативных психологических установок и отношения к данному предмету.

- Одобрение, похвала, поощрение стимулируют детей, повышая их веру в свои возможности и способности.

Хвалите не только сильных учеников, но и слабых, особенно, если они проявили старание.

- В общении с детьми элементы критики не должны быть доминирующими, иначе теряется дружелюбность, без которой невозможны плодотворные и межличностные отношения. «Голая» критика знаний, поведения, образа жизни детей бесполезна, если она не содержит в себе преобразующее начало и не передает учащемуся позитивного отношения к нему. Такая критика неизбежно ставит школьника в позицию обороняющегося, бьет по его самолюбию. Часто повторяющаяся критика отрицательно влияет на формирование мнения ученика о самом себе.

- В педагогическом общении могут возникать разнообразные конфликты. В этой ситуации необходимо помнить, что конфликт может явиться следствием педагогической несостоятельности учителя, возможные причины которого – педагогические события, вызванные столкновением требований, установок, ценностных ориентаций, привычек и навыков. Не бойтесь возможных конфликтов, а лучше прогнозируйте возможные варианты выхода из него. При этом помните, что учитель не имеет права обижаться на детей, в этом тоже своеобразие педагогического общения.

- Преодолевайте у себя негативные установки на отношение к некоторым школьникам. Это не только меняет наши взаимоотношения с ними, но и отрицательно сказывается на общей атмосфере в коллективе. Любого ученика всегда волнует отношение к его личности. Он стремится к тому, чтобы его воспринимали как личность, в этом отражается стремление к самоутверждению, самореализации. Дети растут, изменяются. Стремитесь уловить мельчайшие изменения в социально-психологических запросах учащихся в связи с возрастом и учитывайте это в процессе общения. Противоречия, возникающие между изменившейся возрастной ситуацией школьников и неадекватными формами педагогического общения, могут привести к серьезной деформации взаимоотношений и отрицательно сказаться на качестве учебно-воспитательного процесса.

- Трудный ребенок – это педагогически запущенный ребенок с возможной физиологической патологией; к трудному школьнику относитесь с оптимизмом. При этом особенно важны доверительность, умение показать, что вы понимаете его внутреннее состояние, сложности в его жизни. Нельзя механически навязывать ребенку ту или иную позицию, необходимо выходить на нее через изменение отношения школьника к указанной ситуации.

Важную роль в системе педагогического общения играют взаимоотношения учителя с родителями учащихся. Родители должны находиться в позиции коллег в учебно-воспитательной работе, следовать принципам сотрудничества в воспитании ребенка.

Педагогическая наука не дает точных рецептов воспитания, но она показывает кратчайшее направление поиска верных путей формирования личности. Предостерегая от ошибочных подходов и решений, она развивает и формирует культуру педагогического мышления, учит анализировать, синтезировать, видеть ребенка и себя в динамике и противоречиях.

КРИТЕРИИ УСПЕШНОСТИ УЧИТЕЛЯ

Н.И. Крикунова, учитель математики
средней школы имени аль-Фараби
с. Байтерек Енбекшиказахского района
Алматинской области

Современный учитель... Какой он? Изменения, происходящие в стране, в обществе, коренным образом затронули школьную жизнь: изменились не только программы, учебники, формы и методы работы, но и наши ученики, родители и, конечно, педагоги. Раньше задача учителя заключалась, в основном, в том, чтобы передать ученикам определенную сумму знаний, проверить степень их усвоения, оценить успешность и качество знаний. Сегодня перед учителем стоит не совсем простая задача — создать условия для развития творческих способностей, развивать у учеников стремление к творческому восприятию знаний, учить их самостоятельно мыслить, полнее реализовать потребности, повышать мотивацию к изучению предметов, поддерживать их индивидуальные склонности и дарования. Никто не сомневается, что будущее нашего общества зависит от сидящих за школьной партой ребят, их гражданской позиции, чувства ответственности за судьбу Родины. Необходимо, чтобы учащиеся научились не только отвечать на вопросы, которые ставит перед ними учитель, но и самостоятельно формулировать их для себя в процессе обучения материала. Потребность современного общества такова, что вступая во взрослую жизнь, выпускники будут постоянно сталкиваться с проблемами выбора, самостоятельно искать ответы на жизненные вопросы и принимать самостоятельные решения.

Основными целями и задачами образования является не только обеспечение грамотного преподавания учебных дисциплин, но и подготовка нового гражданина к взрослой жизни. Каждая из учебных дисциплин, изучаемых в школе, вносит свой специфический вклад в формирование гражданского мировоззрения учащихся.

Каким должен быть современный учитель? Л.Н. Толстой говорил о том, что «если учитель имеет только любовь к делу, он будет только хороший учитель. Если учитель имеет только любовь к ученику — он будет лучше того учителя, который прочел все книги, но не имеет любви ни к делу, ни к ученикам. Если учитель соединяет в себе любовь к делу и к ученикам, он — совершенный учитель».

Учитель сегодняшнего дня — это человек преданный своему делу и своим ученикам. Что главное в работе учителя? Знания? Умения? Навыки? Познавательная деятельность детей? Человеческое общение? Совершенствование себя как личности?

Профессия педагог — особенная. Учителя — это люди, которые всегда на виду, рядом с нами всегда находятся родители, ученики, коллеги. Однако многие убеждены, что педагогические вузы должны, прежде всего, готовить специалистов, владеющих определенным набором знаний, умений, технологий, а человеческим дисциплинам

отводится второстепенная роль. Такое положение вещей приводит к тому, что молодой педагог не может работать с людьми, в том числе, с учениками.

Американский психолог Миллер отобрал фотографии «красивых», «обыкновенных» и «некрасивых» людей. Затем показал эти фотографии взрослым людям и попросил их высказаться о внутреннем мире изображенных. Люди оценили «красивых» как более уверенных, счастливых, уравновешенных, энергичных и более богатых духовно, чем других. Психологи называют это «эффектом ореола» и учитель просто обязан использовать его в своей работе. Первым шагом на пути к созданию «эффекта ореола» можно считать работу над собственным имиджем. Визуальная привлекательность — первостепенная составная имиджа педагога. Важной частью имиджа педагога является и то, в какой мере ему присуще красноречие. Общаясь с учениками, учитель не должен забывать и о тоне, которым он разговаривает с другими людьми. От этого зависит не только эмоциональное состояние учеников, но и их работоспособность.

Педагогическая профессия является одновременно и преобразующей, и управляющей. А для того, чтобы управлять развитием личности, нужно быть компетентным. Понятие профессиональной компетентности педагога выражает единство его теоретической и практической готовности к осуществлению педагогической деятельности и характеризует его профессионализм. Проблема определения профессиональной компетентности учителя стала объектом спора и разногласия между педагогами, психологами, специалистами — практиками и учеными. Какие бы реформы не проходили в системе образования, в итоге они замыкаются на конкретном исполнителе — школьном учителе. Именно учитель является основной фигурой при реализации нововведений.

Исследователь Маркова считает профессионально компетентным такой труд учителя, в котором на достаточно высоком уровне осуществляется педагогическая деятельность, педагогическое общение, реализуется личность учителя, достигаются хорошие результаты в обучении и воспитании школьников. Для приобретения профессионализма необходимы соответствующие способности, желания и характер, готовность постоянно учиться и совершенствовать свое мастерство. Понятие профессионализма — это особое мировоззрение человека. Знания, лежащие в структуре опыта учителя мертвым грузом, не будучи к тому же сведенными в систему, остаются никому ненужным достоянием. Вот почему необходимо обращение к формам проявления теоретической готовности, таковой является теоретическая деятельность, в свою очередь, проявляющаяся в обобщенном умении педагогически мыслить, предполагает наличие у учителя аналитических, прогностических, проактивных, а также рефлексивных умений.

Организаторская деятельность педагога обеспечивает включение учащихся в различные виды деятельности и

организацию деятельности коллектива, превращающей его из объекта в субъект воспитания.

Организаторские умения учителя-воспитателя неразрывно связаны с коммуникативными, от которых зависит установление педагогически целесообразных взаимоотношений учителя с учащимися, учителями-коллегами, родителями. Так, с помощью слова педагог формирует положительную мотивацию учения у учащихся, познавательную направленность и создает психологическую обстановку совместного познавательного поиска и совместных раздумий. С помощью слова создается психологический климат в классе, преодолеваются личностные барьеры, формируются межличностные отношения, создаются ситуации, стимулируется самообразование и самовоспитание. В.А. Сухомлинский писал: «Не забывайте, что почва, на которой строится ваше педагогическое мастерство, — в самом ребенке, в его отношении к знаниям и к вам, учителю. Это — желание учиться, вдохновение, готовность к преодолению трудностей. Заботливо обогащайте эту почву, без нее нет школы».

Как показывает опыт работы психологов, из всего огромного количества материала по созданию имиджа, люди берут все то, что использовать легче всего: улыбаться всем и везде, демонстрировать искренность и внимание, следить за обувью и прической, и — о, чудо! — вы успешны и привлекательны, все просто счастливы иметь с вами дело. Однако, люди на удивление быстро раскусывают все ваши «хитрости». Можно изображать искренность сколько угодно, но фальшь рано или поздно будет обнаружена.

Имидж — это всегда единство внутреннего и внешнего. «Какой бы имидж вы ни старались явить миру, он должен быть прежде всего отражением вашей внутренней сути и прочно базироваться на ней».

Для профессионала очень важен эффективный взаимовыгодный контакт с окружающим миром, поэтому определяющей частью имиджа является: высокая самооценка и уверенность в себе, вера в доброжелательность Вселенной и вера в доброго человека, социальная и личная ответственность («я — причина всего положительного и отрицательного в моей жизни»), желание меняться и умение рисковать при здоровом чувстве самосохранения.

Современный учитель — это профессионал. Профессионализм педагога определяется его профессиональной пригодностью, профессиональным самоопределением, т.е. целенаправленным формированием в себе тех качеств, которые необходимы для выполнения профессиональной деятельности.

Высокий теоретический уровень преподавания в соединении с доступностью изложения, индивидуальный подход в обучении, большой удельный вес самостоятельной работы учащихся в получении знаний, применение новых технологий — все это необходимые факторы в деле достижения высокой эффективности урока. Урок не может быть эффективным, если в его проведении нет активной деятельности каждого ученика. Развитие познавательной активности школьника, упорство в самостоятельном нахождении ответа на возникающие в процессе работы вопросы — все это большая работа учителя.

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ В НАЧАЛЕ XXI ВЕКА

**З.К. Олжабаева, учитель
русского языка и литературы школы-лицея №56
г. Астана**

В «Концепции государственной политики в области образования РК» указывается, что стратегическим ориентиром реформирования сферы образования должна быть идея формирования новой генерации людей с инновационным творческим типом мышления, с развитой мировоззренческой культурой, высококвалифицированных профессионалов с этически ответственным отношением к миру. С этой точки зрения Концепцию образования РК следует понимать как необходимость повышения качества и уровня ее культуры, являющейся условием социального прогресса.

В настоящий период актуальна проблема воспитания молодежи, которой предстоит жить в новом тысячелетии. Задача классного руководителя состоит в том, чтобы показать молодежи пути реального достижения успеха,

научить ее достигать желаемого, сохраняя при этом себя, противостоять жесткому воздействию внешней среды, быть конкурентоспособным на рынке труда. Эффективность воспитательного процесса в значительной мере обусловлена ее системным характером.

Воспитание, как известно, относится к социально обусловленным процессам. На выбор целей, принципов, содержания и способ организации процесса воспитания существенное влияние оказывает политическая, экономическая, социо-культурная ситуация в государстве и обществе. Заметно обновляется в последние два десятилетия воспитательная деятельность классных руководителей.

Однако не все перемены можно назвать прогрессивными, полезными. До сих пор значительная часть классных наставников испытывает серьезные затруднения в определении стратегии и тактики действий по проектированию и построению воспитательных отношений со своими воспитанниками. Еще остается актуальной проблема поиска классными руководителями

форм, приемов и методов воспитательной деятельности, адекватной радикально изменившейся за короткий срок социальной ситуации.

Высокой результативностью своей работы педагоги-воспитатели подтвердили целесообразность использования системного подхода в воспитании учащихся не только в рамках всего образовательного учреждения, но и на уровне его структурных подразделений — классов, кружков, клубов, секций. Они убедительно доказали, что класс можно и нужно рассматривать и как компонент общешкольной воспитательной системы, и как отдельную целостную систему воспитания учащихся — одноклассников. Опираясь на идеи, теории, системы и применяя методы системного подхода, классные руководители проводили целенаправленную работу по моделированию и построению воспитательных систем классов. Для профессиональной деятельности большинства из них характерна такая черта, как системность мыслительных операций и практических действий. Поэтому им удалось создать эффективные системы воспитания в коллективах групп.

В данном случае не обойтись без *личностно-ориентированного подхода*. Эта ориентация в воспитательной деятельности становится с каждым годом все более и более востребованной.

Наряду с личностно-ориентированным, деятельностным и системным подходами применяются в практике воспитания учащихся и другие методологические ориентации, но несколько реже, так как их использование связано со специфическими особенностями создаваемой в том или ином классе воспитательной системы. Фактически все классные руководители подчеркивают необходимость опоры на теоретические разработки А.С. Макаренко, Т.Е. Конникова, И.П. Иванова, Л.И. Новиковой и накопленный в советских школах опыт воспитания учащихся в детском коллективе. Без целенаправленной и постоянной работы по педагогическому обеспечению процесса развития классного коллектива практически невозможно достичь высоких результатов в воспитательной деятельности. Коллектив для большинства классных наставников и их воспитанников является значимой ценностью.

В качестве цели почти все педагоги-воспитатели избирают предполагаемые результаты в интеллектуальном, нравственном и физическом развитии учащихся.

Классные руководители стремятся к тому, чтобы целевые ориентиры были направленными на развитие учащихся, обеспеченными необходимыми ресурсами, сформулированными ясно и четко, диагностичными, трудными, но реально достижимыми.

Идея непрерывного образования возникла в конце XX в., ее существенными характеристиками являются гибкость, разнообразие, доступность в разное время и пространстве. Главный смысл идеи заключается в постоянном творческом обновлении, развитии личности, совершенствовании, что должно обеспечить человеку понимание самого себя, способствовать выполнению его социальной роли в трудовой и общественной деятельности.

«Воспитание великое дело, им решается участь человека», — эти слова В.Г. Белинского приобретают в наше время еще большую значимость, поэтому проблеме воспитания в наших учебных заведениях уделяется большое значение. Воспитание — одна из сторон, составляющих суть нашей профессиональной деятельности, поэтому все усилия педагогического коллектива направлены на повышение его эффективности. Воспитательная работа школы строится на положении о том, что воспитание есть управление процессом развития личности, а нашей целью является создание условий для личностного роста. Необходимо помочь учащимся определиться в жизни, сформировать личностный потенциал, выявить и развить положительные качества, творческие способности каждого.

Классные руководители изучают личные дела, семейные ситуации, знакомятся с родителями, много времени уделяют изучению уровня воспитанности и определению мер по его коррекции: через индивидуальные беседы, педагогические наблюдения, вовлечение в кружки, клубы, спортивные секции. По мере взросления школьников меняется вектор личностно-ориентированных мероприятий.

Воспитание — процесс очень длительный. Подчас трудно увидеть результат педагогического коллектива, так как важны не сами по себе знания и умения, они важны как средства саморазвития личности. Оптимальная организация воспитательного процесса предполагает внедрение личностно развивающих технологий, направленных на личность ученика, уважение, доверие к ней, принятие ее целей, запросов и интересов.

Призвание учителя есть призвание высокое и благородное. Но не тот учитель, кто получает воспитание и образование учителя, а тот, у кого есть внутренняя уверенность в том, что он есть, должен быть и не может быть иным. Эта уверенность встречается редко и может быть доказана только жертвами, которые человек приносит своему призванию.

А.Н. Толстой

ЗВЕЗДА КАЗАХСКОЙ СТЕПИ

Г.Ж. Алмурашиа, учитель истории средней школы им.Жангир хана пос. Ханорли Бокейордынского района Западно-Казахстанской области

Цель урока-лекции — познакомить учащихся с жизнедеятельностью Таира Жарокова и его произведениями.

Рассказ учителя. Он был рожден для поэзии. Природа щедро одарила его ярким талантом, горячим темпераментом и добрым, до краев полным песней, сердцем. Огромное обаяние, неподдельная искренность и кристальная чистота Таира Жарокова привлекали к нему симпатии самых разных людей; у него было много друзей и в родном краю, и за его пределами. В этом жизнерадостном и жизнелюбивом человеке чувствовалась большая внутренняя сила, свойственная очень цельным натурам.

Таир Жароков — уроженец Западного Казахстана. Он родился в 1908 году в местности Жетибай Урдинского района. Будущий поэт три года учится в аульной русско-казахской школе, затем уезжает в бывшую столицу Казахстана — Оренбург, где поступает в Казахский институт народного образования. Будучи студентом Т.Жароков усердно читает произведения классиков советской и зарубежной литературы. В 1928-32 годах он — студент Казахского педагогического института, в 1931-35 — аспирант Ленинградского института истории, философии и литературы.

Таир Жароков — известный казахский поэт, внесший значительный вклад в сокровищницу многонациональной литературы социалистического реализма. Не случайно его имя упоминалось с трибуны IV Всесоюзного съезда советских писателей, наряду с именами лучших представителей братских литератур.

Сила его художественного слова в том, что он формировался и рос как вдохновенный певец современности и как яркий представитель политической поэзии, увидевший свою главную цель в бескорыстном служении стране.

Вступив на поэтическое поприще в 1927 году Таир Жароков в течение 38 лет, вплоть до последних дней жизни, отдавал себя служению поэзии, посвятив весь жар своей души и всю силу таланта художественному отображению героического труда и борьбы народа, показу человека, выросшего и воспитанного в условиях советского общества.

В одном из ранних стихотворений поэт подчеркивал:

*И в темной мекке искрищенной
И в сердце тревожном моем
Алеет лучом отраженным
Звезда, что горит над Кремлем.*

И вся творческая деятельность Жарокова была озарена светом этой звезды. Недаром его первый сборник стихов, изданный в 1932 году, назывался «Свет звезд».

Не будем указывать на многообразие и богатство тематики его стихотворений и поэм, не станем определять количество его книг, изданных на родном языке и языках братских народов. Гораздо более важно то, что лучшие произведения Таира Жарокова предстают перед нами как поэтическая летопись важнейших вех в жизни родного Казахстана. Его поэмы «Солнце заговорило», «Поток», «Лес в пустыне зашумел», «Укрощение потока» — заметное явление в истории казахской советской литературы.

Таир Жароков — один из тех представителей молодых, тогда братских литератур, которому посчастливилось рано выйти к всесоюзному читателю. Ему было всего 30 лет, когда в 1938 году в Москве вышла первая книга стихов под названием «Золотая степь», тепло встреченная читателями и критикой.

Когда лечу на скакуне ...

Когда лечу на скакуне,
Просторами дыша,
Орлиной гордостью во мне
Наполнена душа.

И стелется по сторонам
Земля ковром цветным,
И гнутся травы к стремениам
С приветствием степным.
Забылся, будто бы плыву
Меж небом и землей.
Хранит мой конь, и мнет траву,
И пляшет подо мной.
Играет гриной ветерок,
И, ускоряя шаг
Бежит, как серна, легконог
Мой верный аргамак.
Казаха друг — скакун лихой,
Он — крылья ездока.
С ним длинная в степи глухой
Дорога коротка.

(Перевод Д.Бродского)

Мой край родной

Я всей душой горжусь великой былью,
Твореньями сынов своей земли.
Все в их руках -- и хлеба изобилье,
И звездные ракеты-корабли.
От милых детства берегов Чагана
До Иртыша и северных берез —
Степями преображенными Казахстана
Как сын степей я радуюсь до слез.

(Перевод А.Брагина)

Құмдағы дауыл

Жылдарды қуып жылдар құстай ұшқан,
Көп мезгіл содан бері өтті бастан.
Бұл күнде Бейсекеш жоқ, Күміс қанат.
Қар жауып, жерді талай гүлдер құшқан.
Тек, Орда селосының түр шетінде
Ескерткіш Бейсекешке күйген тастан.
Үстінде сол көк тастың шырқап биік
Көк қанат көгершіндер салған ұшқан,
Тұрса екен ер есімін естелік қып
Жылдары құстай сайрап осы дастан.

Аспаны да аласа

Құмның, көрсең сен мұнда
Аспаны да аласа,
Шық құламай күн құмға
Тұғандай-ақ қарасан.

Өскен құмның қоңында
Талдары да таласа,
Осы да бар ойымда
Мұңысы да тамаша!

Махамбет туралы аңыз

Нарынның тау, тау қызыл-жисыя құмы,
Үстіне басып бұлттай асыр мұңы
Тұрған кез ... Бабам құл боп, әжем күң боп,
Жұртқа жұт ханның Жәңгір ашынды үні.
Отырды тағымда хан — түсі суық,
Еріксе, ти жүгіртіп, құс ұшырып,
Еңсесін көтере алмай ел өксіді,
Өмірдің жазғы орнынан қысы шығып.
Жабырқап Жасқұс құмы хан орнаған,
Халыққа шашып зәрін хан ордадан
Қайғының қайығына жүзгенде елі,
Аттандап туды бір ер табандыған.
Қиялдай қиссадағы ерте күннің
Батыры емес, бұл ер ертегінің,
Елінің кекке туған өр перзенті
Махамбет еді ол шыққан шерте мұңын ...

Таира Жарокова по праву можно назвать певцом дружбы и братства народов.

Я — влюб Джамбула, и словами песни
Я от лица казахов говорю:
Бессмертное содружество народов
Затмить не даст чудесную зарю.

Своим подвижническим поэтическим трудом Жароков поднял казахскую поэзию на новую высоту, обогатив ее новыми героями и сюжетами, ритмами и красками.

Огромна заслуга Жарокова и в области художественного перевола. Именно он сделал духовным достоянием родного народа классические произведения Пушкина и Лермонтова, Грибоедова и Некрасова, Шевченко и Руставели, Маяковского и Мусы Джалиля.

Таир Жароков умер в 1965 году. ... Его нет среди нас, но он живет в своих бессмертных творениях и в сердцах благодарного народа.

Мне вспоминаются строки из чудесного стихотворения Таира Жарокова «Жизнь и смерть»:

Не позволю никогда тронуть мертвой плесени
Ни хорошего стиха, ни веселой песни!
Тот поэт побирит смерть, тот ее ослепит,
Кто бессмертную строку хоть одну оставит!

Таир Жароков, чья поэзия полна гражданского пафоса, высоких идеалов и веры в будущее, всегда в строю.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ НА УРОКАХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

М.В. Кулешова, учитель
изобразительного искусства и черчения
школы-гимназии №44 г. Алматы

Будущее принадлежит детям. Без труда, без творчества, без стремления к совершенству невозможно занять в нем достойное место, воспитать в себе восприимчивость к красоте окружающего тебя мира.

Эстетическое воспитание в школе призвано целенаправленно реализовать на уроках изобразительного искусства способности детей чувствовать, понимать, любить, оценивать произведения искусства, наслаждаться ими. Изобразительное искусство не только доставляет эстетическое наслаждение, но и приобщает к очень сложному и трудному искусству видеть мир, которым необходимо овладеть каждому человеку.

Уроки черчения в школе призваны развивать пространственные представления учащихся, развивать в детях самостоятельность и творческие способности с целью формирования готовности к созидательной деятельности в сфере производства.

Я — учитель изобразительного искусства и черчения, и я знаю, какая ответственность лежит на мне. Именно сейчас, когда в обществе происходят изменения во всех сферах нашей жизни, учитель должен быть человеком смелым, творческим и инициативным. Я должна не только научить детей рисовать, но и сделать их достойными наследниками тех духовных ценностей, которые завещали нам талантливые предки и, стало быть, не разорвать ту тончайшую нить, которая связывает нас с прошлым. Поэтому, в своей работе я поставила следующие задачи:

1. Подготовить личность, способную видеть прекрасное, умелою дать правильную эстетическую оценку окружающего, способную к эстетическим суждениям и восприятию произведений искусства.

2. Обучить детей основам реалистического рисунка, формировать у них навыки рисования с натуры, по памяти, по представлению, ознакомить с особенностями декоративно-прикладного и народного искусства.

3. Способствовать развитию эмоциональной чуткости учащихся, фантазии, наблюдательности,

пространственному представлению, глазомеру, точности, умение зрительно ориентироваться; развивать способности аналитического мышления, умения сравнивать, развивать художественный вкус и художественную культуру учащихся.

4. Воспитывать у учащихся бережное отношение к окружающей природе; её ценностям; воспитывать интерес к культуре, уважение к обычаям и традициям народов Республики Казахстан.

Ни один школьный предмет не может заменить великую силу искусства в формировании духовных, нравственных качеств личности, в самопознании, самооценке, самовоспитании, саморазвитии; вне искусства не прорастает ни интеллект поколений, ни ассоциативное мышление, ни благотворная самоирония, ни отважная интуиция, ни внутренняя свобода, вне которой нет творчества. Там, где нет уважения к культуре, не может быть уважения к свободе. Только в художественной среде появляются и формируются люди, способные широко и свободно мыслить, способные создавать культурные ценности, остающиеся в веках. Даже если человек работает в сфере науки, наличие в нем каких-то художественных талантов особенно подчеркивает его незаурядность.

Что же важно положить в основу преподавания искусства в школе? Если главной целью художественного образования является развитие у детей эстетического отношения к жизни, становление их духовного мира, то к более частным целям относятся формирование интереса к жизни через увлечение искусством, развитие у школьников способностей восприятия искусства и потребности в общении с ним; накопление опыта полноценного художественного творчества, способствование развитию художественно-образного мышления, воображения, творческого отношения к жизни, что для некоторых детей станет началом их профессионального пути.

Литература

1. *Болатбаев К.К.* Изобразительное искусство. 5 класс. Алматы: «Атамұра», 2001.

2. *Ростовцев Н.Н.* Методика преподавания изобразительного искусства в начальной школе. М., 1975.

3. *Ибрагимов У.Ш.* Изобразительное искусство. 4 класс. Алматы: «Атамұра», 2000.

БЕГ ПО УТРАМ

Е.Б. Жержисов, преподаватель
физической культуры
Колледжа управления и рынка
г. Алматы

Казалось бы, нет ничего проще, чем завести будильник на 6.00 и начать день, наматывая круги вокруг стадиона... Но все не так просто, как кажется: даже и беге по утрам существуют некоторые «подводные камни».

Во-первых, это — здоровье. Прежде, чем начать пробежки, убедитесь, что не испытываете серьезных проблем со здоровьем. Бег противопоказан людям, жалующимся на сердце и тем, кто страдает гипертонией. Во время нагрузок на мышцы уровень сахара в организме понижается, поэтому утром перед тренировкой рекомендуется съесть яблоко или выпить воду с добавлением меда.

Во-вторых, мотивация. Постарайтесь найти себе напарника в беге по утрам. Нередко бывает, что желание поспать лишней часок становится не только причиной пропуска тренировок, но и полного прекращения занятий. Ответственность же перед партнером будет дополнительным стимулом для вас. Плюс ко всему, вдвоем бегать веселее.

Известный итальянский футбольный арбитр Пьерлуиджи Колина в своей книге «Мои правила игры» писал, что не любит тренироваться в одиночестве. «Я нахожу это чрезвычайно

утомительным с психической точки зрения, и поэтому для меня очень важно тренироваться вместе с другими».

Если же вам не удалось уговорить своих друзей бегать вместе с вами, следует задуматься о приобретении абонемента в тренажерный зал с беговыми дорожками. Теперь, если вам захочется понежиться в объятиях Морфея дольше положенного времени, вы тут же вспомните о деньгах, затраченных на приобретение пропуска в тренажерный зал, и будете сожалеть о том, что проспали очередную пробежку. Если вы не финансовый магнат, это должно сыграть свою роль в учащении ваших утренних кроссов.

Абонемент в тренажерный зал поможет вам и зимой, когда весь город будет засыпан снегом — тренировки можно будет не приостанавливать в любую погоду. Помните, что в беге по утрам важна регулярность.

В-третьих, трасса. Постарайтесь найти место, где был бы чистый воздух. Перспектива дышать выхлопными газами отобьет всякое желание бегать. Если вы живете недалеко от леса, лучше всего бегать там, в противном случае — вокруг стадиона.

И, наконец, техника. Во время тренировок не преследуйте цели бежать, как можно быстрее. Бег трусцой следует чередовать ходьбой. Когда почувствуете, что ваш организм начал уставать, не надо себя пересиливать. Зато в следующий раз можете незначительно увеличить нагрузки, продлив время бега. После пробежки примите теплый душ.

Ничего не делается само собой, без усилий
и воли, без жертв и труда. Воля людская,
воля одного твердого человека — страшно
велика.

А.И.Герцен

«ҮЗДІК СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІ – 2010»

А.Б. Қуандықова

Үлгілі орта мектебі директорының
тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
Алматы облысы
Жамбыл ауданы

Мақсаты: Сынып жетекшілерінің білімдерін, өнерлерін, тапқырлықтары мен тәрбие берушілік деңгейлерін сынға салу, көрсету.

Көрнекілігі: «Сынып жетекшісінің моделі», «Үстаз» жайлы жазылған нақыл сөздер, шарлар, ленталар, суреттер.

Барысы:

1-жүргізуші:

Құрметті жиналған қауым!

Бүгін біздің мектепте дүбірлі той,

Ден қойып тыңдаңыздар, көңілді қой.

Жырдан шашу шашылсын, күй күмбірлеп,

Қош келдіңіздер, халайық, сергісін бәй, — дей отырып, бүгін біздің мектеп қабырғасында өткелі отырған «Үздік сынып жетекшісі – 2010» сайысына қош келіпсіздер дейміз.

2-жүргізуші:

Нағыз көусар сынып жетекшісі,

Нағыз қайсар сынып жетекшісі,

Нағыз бұлбұл сынып жетекшісі,

Нағыз дүлдүл сынып жетекшісі,

Анықтайтын кез келді, — дей отырып, ортаға «Үздік сынып жетекшісі – 2010» сайысына қатысушы сайыскерлерімізді шақырайық.

1. Ұлылықтың ұйытқысынан жаралған,

Өнегесінен барлық шәкірт нәр алған.

Шапағатты шуақ сепкен Орынкүл апай,

Өзіңізден бастау алар бар арман. — деп ортаға сайысымыздың алғашқы сайыскері 9-сынып жетекшісі, химия, биология пәнінің мұғалімі Омарова Орынкүлді шақырамыз.

2. Жүреді ол баршамызды сүйсіндіріп,

Даналықтан қызына жүр-ау жиып,

Шәкірттерді жетелеп ұлылыққа,

Тұғырында өмірдің тұр әйі биік, — дей отырып, ортаға 5-сынып жетекшісі, ағылшын тілі пәнінің мұғалімі Абдығалымова Айгүлді шақырамыз.

3. Перне басқан оркестрдің үніндей

Әр сабағы өтіп жатар білінбей,

Әр баланың жүрегіне жыл тауып

Айнагүл тұрар дирижер боп күлімдей, — деп ортаға сайысымыздың келесі сайыскері 8-сынып жетекшісі, орыс тілі және әдебиет пәні мұғалімі Чайзиданова Айнагүлді шақырамыз.

4. Асыл қасиет жас жүрекке себетін,

Шәкірт бойына білгі нәрін төгетін.

Мектептің абырайын биік ұстап,

Елімізге айда қызмет ететін — деп, ортаға — 1-сынып жетекшісі, бастауыш сынып мұғалімі Селбасва Майсағы шақырсақ.

5. Он бірінші «а» десе ағылшын,

Демеймін бұл сыныптан табылар мін.

Қанекей көзбен көріп, бағалайық,

Білімі мен өнерін Самиева Рухияның, — деп, ортаға 11«а» сынып жетекшісі, география пәнінің мұғалімі Самиева Рухияны шақырамыз.

6. Кілең ұрдың өзгеден жырғы басым,

Кім білмейді 11 «б» класын.

Кіл тартпаңның бабын тартқан Асқардың,

Жан-жүрегің қашанда ұғынасың, — деп, ортаға 11«б» сынып жетекшісі, тарих пәнінің мұғалімі Еспаев Асқарды шақырамыз.

7. Даламдай кең түсіңі, ұяғы,

Қазаққа тән мінезі мен қылығы.

10-сыныпты жүрексіңбей басқарған

Алдарыңызда Зияданың нақ өзі, — деп 10-сынып жетекшісі, физика пәнінің мұғалімі Абдімұратова Зияданы ортаға шақырамыз.

8. Жүрегіңе нәр берер салған әні,

Сол әнімен көрінген таза жаны.

Әнімен әділдеген халқымызды,

Шақырамыз ортамызда Салтанатты — деп, алдарыңызға 7-сынып жетекшісі, қазақ тілі және әдебиет пәні мұғалімі Молдабаева Салтанатты шақырамыз.

9. Әр сабаққа кіреді ол сынып,

Жыр оқиды нәсер болып құйылып.

Қас қабағын қалт жібермей шәкірттің

Шақтағұл қарар оқушыға сүйініп, — деп, ортаға 4-сынып жетекшісі, бастауыш сынып мұғалімі Мамитова Пактагүлді шақырсақ.

10. Бұл ұстаз еш сыннан да тартынбайды,

Білімнің сайысында жарқырайды.

Аман жүрсін, апайына жақсы атақ алғызып,

Құралайдың еркесі, алтындары.

Осындай өлең жолдарымен 2-сынып жетекшісі, бастауыш сынып мұғалімі Рақымқұлова Құралайды ортаға шақырамыз.

11. Текті сынып басқадан бағмы басым,

Бәрі де дұрынды жас жаны жасың.

Банкері Әбілдаева Айгүр апай,

Қарсы алайық, Айгүр бүгін сайысыңды, — дей отырып, ортаға 6-сынып жетекшісі, орыс тілі және әдебиет пәні мұғалімі Әбілдаева Айгүрды шақырамыз.

1-жүргізуші:

Әділдікпен бағала,

Көрсетсе сенім жұрт егер.

Тура биде туған жоқ,

Сонда саған жұрт сенер.

Бұл сайысқа қатысушы сайыскерлердің ақыл-парасатына, қайраты мен өнеріне баға беруші әділқазы алқасымен тапыс болыңыздар.

1. Мектеп директоры — Манасов Серікбай.

2. Директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары — Мұқанова Айгүр.

3. Тәжірибелі ұстаз, қазақ тілі және әдебиет пәні мұғалімі — Дүйсенбаева Ыбісара.

I «Үздік тәрбие сағаты»

2-жүргізуші:

*Білімдіден шыққан сөз,
Талаптыға болсын кез.
Нұрын, сұрын көруге,
Көкіреңіңде болсын көз.*

Алдын ала белгілі болғанындай біздің сайысымыздың 1-бөлімінің шарты бойынша сынып жетекшілері он шақты күн бұрын ашық тәрбие сағаттарын өткізді. Тәрбие сағаттары жаңа технологияға сай, тартымды тәрбие сағаты болуы тиіс деген шарт қойылған болатын. Соған сай әділқазылар алқасы тәрбие сағаттарының деңгейін анықтап та үлгерді.

II «Тегімді менің сұрасан» сайысы.

1-жүргізуші:

*Бәйгеге түсіп, жирыспай,
Жүйріктің бағы жанар ма?
Білім мен өнер жирысып,
«Жыл сынып жетекшісі» алар ма?*

Сайысымыздың «Тегімді менің сұрасан» деп аталатын 2-бөлім бойынша сайысқа қатысушылар өзін-өзі таныстырады.

III «Өнерлі өрге басады» сайысы.

2-жүргізуші:

*Ал, кімнің өнері бар қаншалықты,
Би билеп, ал біреуі ән салады.
Бүгінгі сайыста білге алуға*

Сынып жетекшілер аянбай жан салады, — демекші, сайысымыздың «Өнерлі өрге басады» деп аталатын өнер бөліміне кезекті берсек.

Бұл бөлімде сайысқа қатысушылар қазақтың дәстүрлі өнін, биін, күйін орындайды немесе бір шығарманы мөнерлеп оқиды, кішігірім көрініс көрсетулеріне де болады. Мөнерлеп оқу кез келген тілде орындалуға болады.

IV «Тығырыққа тірелгенде» сайысы

1-жүргізуші:

*Жетекшілер тауһар таспий асыл болса,
Әлсізге жаны кілең ашыр болса.
Наркескен қайғылмайтын қылыш болса,
Мінезі, ақыл, өнері дұрыс болса.*

Сайысымыздың келесі бөлімі «Тығырыққа тірелгенде» деп аталады. Бұл бөлімде сайыскерлерге әртүрлі жағдайларға байланысты сұрақтар жазылған түрлі-түсті конверттер беріліп, олардың тапқырлықтары мен

№1 тапсырма	<p>1. Сыныбыңыздағы бір оқушы сабаққа кешігіп келді де, сізден рұқсат сұрамай, орнына келіп отыра кетті. Осы жағдайда сіз не істер едіңіз?</p> <p>2. Пікірді аяқтаңыз: Тәрбиеленушілермен өзара қарым қатынас пен әрекеттеспікте формальды қарым-қатынас аз болып,</p>
№2 тапсырма	<p>1. Сыныбыңыздағы бір оқушының бағалы заты жоғалды. Ол баланың ата-анасы мектепті, сынып жетекшісін кінәлап отыр. Осындай тығырықтан қалай шығар едіңіз?</p> <p>2. Пікірді аяқтаңыз: Сынып өмірін ұйымдастыруға, оқушылардың мәдени дамуына кеткен уақыт пен күш</p>
№3 тапсырма	<p>1. Оқушы өзін дәрекі ұстайды. Оқушының бойындағы бұл дорекілікті жою үшін ұстазға не істеу керек?</p> <p>2. Пікірді аяқтаңыз: Баланың ата-анасы сенің оқушың емес, сенің жауың емес,</p>
№4 тапсырма	<p>1. Оқушы терезенің алдында тұрған түзді жұлып тастады. Мұғалім не істеуі керек?</p> <p>2. Пікірді аяқтаңыз: Сыныптағы балалар сенің айнадағы сұлбан сияқты: әр уақытта</p>
№5 тапсырма	<p>1. Сынып сағатында сіздің тәртіп бұзған оқушыларға айқайлап ұрысқаныңызды, оқушы жасырын түрде ұялы телефонға жазып алған. Ашу үстінде сіз оқушыға жаман сөздер айтып жібергенсіз. Сол оқушының ата-анасы келіп, сізге мынауың не десе? Не істейсіз?</p> <p>2. Пікірді аяқтаңыз: Ең нашар деген оқушының бойынан жақсы қасиеттерді тауып, оны көтермелей біл, сол кезде.....</p>
№6 тапсырма	<p>1. Сыныпта оқушылар ру-руға бөлініп, екіге жарылған, бір-бірімен дауласып, төбелесіп қала береді. Оқушылардың басын біріктіру үшін қандай іс-әрекет жасар едіңіз?</p> <p>2. Пікірді аяқтаңыз: Дүниеге балалардың көзқарасымен қарап, олардың жан сезімін түсініп, жайын ойлай біл, сол кезде.....</p>
№7 тапсырма	<p>1. Сіз өз баланыз оқитын сыныпқа жетекшілік етуге тағайындалдыңыз. Содан баланыз еркінсіп, мұғалімдердің айтқанын тыңдамай, жолдастарының үстінен қарап, қит етсе «айтып беремінге» салып, сыныптастарына қырғидай тиіп, жайсыз қылықтар жасағанын байқадыңыз. Баланызды тура жолға салу үшін сіз қандай амал қолданасыз?</p> <p>2. Пікірді аяқтаңыз: Егер өзің ағат кетсең, оны мойындап оқушылардан кешірім өтін. Бұл сенің.....</p>

дүниетаным өрісі сол жағдайдан шығу барысында ашықталады.

V «Зерделің ойы озық» сайысы.

2-жүргізуші:

Ал, жетекиілер сыйысқа қалайсыздар?

Сіздер өтер әлі де талай сын бар.

Портфолио көрсетіндер, қымсынбай кеп,

Жетістіктерді сараласақ жарайсыздар!

Сынып жетекшілерінің жұмыс жүйесі, яғни портфолионы сыниға түсетін кез де тазып қалған сияқты. Олай болса әділқазылар алқасы сынып жетекшілеріміздің жетістіктерін сараласа.

VI «Ұстаздық еткен жалықпас...» сайысы.

1-жүргізуші:

Жалын атып от бол бірге жанасың,

Білім беріп, содан бақыт табасың.

Бар өмірің өрнектеліп быламен,

Жасарып бір мәңгі жас бол қаласың.

«Ұстаздық еткен жалықпас...» актерлік шеберлік сайысы. Кез келген тапқак беріледі. Соны таңдап алынған

жаңғала оқып беруі керек. (*Комедия, трагедия, ода, лирика*)

2-жүргізуші:

Додаға түсіп, бүгін сен,

Қиындықтан саспадың.

Әртүрлі әдіс іздеп сен,

Жаңалыққа бастадың.

Осыменеп «Үздік сынып жетекшісі – 2010» байқауы өзі мөресіне келіп жетті. Әділ шешім, әділ бағаны қазылар алқасынан күтеміз. (*Әділқазылар алқасының шешімі бойынша бас жүлде, 1, 2, 3 орындар анықталып, диплом, мадақтамалар, арнайы сыйлықтар тапсырылады.*)

1-жүргізуші:

Құрметті көрермендер, даналықтың, дарханшықтың бала бойына даруыша сен болып жүрген ұлағатты ұстаздар. бұл байқау үлкен блестердің шынығар шыңдалу мектебіндей болсын! Жүлделі орын алған ұстаздармы орын жүректен құттықтаймыз! Көріп, тамашалағандарыңыз үшін көп-көп рахмет! Сау болыңыздар!

«РАХМЕТ САҒАН БАСТАУЫШ»

Г.Б. Қайнарбаева

«Шамалған сталидиясындағы қазақ орта мектебі мектепке дейінгі шағын орталықпен» мемлекеттік мекемесінің бастауыш сынып мұғалімі
Алматы облысы, Қарасай ауданы

Сабақтың мақсаты:

1. Оқушылардың тілдерін дамыту, мәнерлеп айту, сөйлеу, мәдениетін ұлғайту.

2. Өз мектебіне, ата-анасына, ұстазына, жолдасына деген махаббат, жауапкершілік сезімін дамыту.

3. Туған елге, жерге, тіліне деген сүйіспеншілігін арттыру, Отаншылдыққа тәрбиелеу.

Сабақтың көрнекілігі:

1. Қазақстан Республикасының президенті Н.Ә. Назарбаевтың суреті, тіл жөнінде айтылған сөзі.

2. ҚР рәміздері. Тулғалардың суреттері, ұстаз, мектеп туралы нақыл сөздер жазылған плакаттар. (*Зал әдемі безендірілген*)

- «Тілден артық қазына жоқ,
Тілден артық қасиет жоқ».
- «Күш білімде».
- «Өнер – ағып жатқан бұлақ,
Білім – жанып тұрған шырақ».
- «Оқу білім бұлағы,
Білім өмір шырағы».
- «Оқу түбі – тоқу».
- «Оқу иісімен құлық қазғандай».

Сабақ барысы:

Мұғалім. Қайырлы күн, қадірлі қауым, ұстаздар, ата-аналар!

Бүгін сіздер үлкен мерекеге келіп отырсыздар. Бұл мерекенің негізгі мақсаты – бастауыш сыныптан қолдасу.

Бүгінгі болғалы жатқан, үлкен қуаныш иелері, менің кішкентай шөкіттерім 4 «б» сынып оқушылары.

(*ҚР Мемлекеттік әнұраны орындалады.*)

Музыка (*осы музыкамен қол ұстасқан балалар ортаға шығады*).

1-оқушы: Сәлеметсіздер ме, құрметті қонақтар!

2-оқушы: Армысыздар, ұстаздар.

3-оқушы: Оқу іздеп, иісімен құлық қазғандар,
Құпқак жая қарсы аламыз сіздерді,
Би биленіп, өл де бүгін шырқалар.
Хоп келіңсіз, ақ жаулықты аналар,
Жүздеріңнен мейірім мен нұр тамар.
Алдарыңға жауқазындай құлпырған,
Біз алаңсыз, бағын шакты балалар.

4-оқушы: Мектеп кеме, Білім теңіз,
Барар жерге тез жетеміз.
Аласнаймыз ұлы жолда,
Ұстаз берген білім қолда.

5-оқушы: Бастауышым бастамам,
Білім жолын бастаған.
Білім пыңғы биікте,
Белінді бу жас данам!

6-оқушы: Маған ұстаз үйретті,
Әліппесін өмірдің.
Жан-жүйемді билетті,
Күйі шалқып көңілдің.

7-оқушы: Қиялымды кездірді,
Таптым ойдың тұрағын.
Маған ұстаз сездірді,
Алдағы өмір шырағын.

8-оқушы: Қай кезде де, ол анық,
Қайтырмайды өзі үшін,
Біздер үшін қуанып,
Қызарады біз үшін.

9-оқушы: Күнде бестік алсаң сен,
Оңла басқа арман жоқ
Ал оқымай барсаң сен
Бір тал шапты ағарған.

10-оқушы: Жақсы болсаң, шынныңда,
Қартаймас деп айта алам.
Жаңа оқу жылында
Жақсарайы қайталаң.

(«Үстизым» әні хормен орындалады)

1-оқушы: Балалар ұстазымыз бізді неге үйретті?

– Оқуға, жазуға, есеп шығаруға.

2-оқушы: Ұстазымыз бізді неге тәрбиелейді?

– Отанымызды қорғауға, өлепті болуға, табиғатты қорғауға, жолда жүру ережесін сақтауға, үлкенді сыйлауға, кішіге қамқор болуға және қауіпсіздік ережесін сақтауға тәрбиелейді.

(«Балалық шақ» әні орындалады)

3-оқушы: Есімде ұстаздың алғаш қарсы алғаны,
Айқара есік ашып тастағаны.
Бір мереке думан боп осы маңда,
Жетелеп бір сыныпқа алып барғаны.
Енді міне сағымдай өте шығып,
Төрт жыл уақыт аз ба екен кім біліпті.
Ұстаз ана жасады мыға бізден,
Ел таңдамас, азамат, бір-бір мықты.

4-оқушы: Балалар біз ана тілінен не үйрендік?

5-оқушы:

1. Ертегі, әңгімелерді оқып, мазмұнын айтуды.
2. Өлең-тақпақтарды мәнерлеп оқып, жаттауды.
3. Мақал-мәтелдер жаттап, мағынасын түсіндіруді.
4. Жұмбақтар шешуді.
5. Жандықпаңтар айтуды.
6. Шығарма мен мазмұндама жазуды.

6-оқушы: Ендеше өнерімізді ортаға салайық!

(Көрініс: Ы.Алтынсарин «Жаман жолдас»)

7-оқушы: Отанды өркім арнасынлай,
Қастерлейді, қолдайды,
Өйткені Отан баласындай,
Білді асырап, қорғайды.

8-оқушы: Отан деген – атамекен
Отан деген – туған жер
Отан ана
Отан үлкен
Қазақстандай тутан ел.

9-оқушы: Балалар, қазақ тілінен не үйрендік?

10-оқушы: Қазақ тілінде 9 сөз табы бар.

Олар: зат есім, сын есім, сан есім, етістік, есімдік, үстеу, шылау, олағай.

Сөйтсемнің тұрлаулы мүшелері, тұрлаусыз мүшелері бар.
Тұрлаулы: бастауыш, баяндауыш. Тұрлаусыз: анықтауыш, толықтауыш, пысықтауыш.

7 септік бар. Олар: атау, ілік, барыс, табыс, жатыс, шығыс, көмектес.

Қазақ тілінен сөзжұмбақ шешу.

Сұрақтары:

1. Менің Отаным (Қазақстан)
2. Ұлы ақын (Абай)
3. Заттың атын білдіретін сөз табы (зат есім)
4. «Кел, балалар, оқылақ» өлеңінің авторы кім? (Ыбырай Алтынсарин)
5. Жазу жазатын құрал (қалам)
6. Кім? Не? Сұрақтарына жауап беретін септік (атау)
7. Заттың қимыл іс-әрекетін білдіретін сөз табы (етістік)

8. Ел басы (Н.Ә. Назарбаев)

9 Оқу ... бұлағы не? (Білім)

11-оқушы: Әліппемен аштым мектеп есігін,
Тербетемің, білім – бөбек бесігін,
Өмір деген өрлі өзінге шапшылып
Жаттап өттім ұстазымның есімін.

12-оқушы: Өмірге жол бір өзіннен басталым,
«а» әрпін алған сеннен жаттадым.
Гүлмира апай естен кетпес мәңгілік,
Мейіріммен жауырынымнан қаққаның.

13-оқушы: Есімше ерен ұстазым,
Басымнан сипап өткенің.
янбай бізге қыс-жазым,
Молынан мейір төккенің

14-оқушы: Балғын шақта келіп едім,
Бал қызыққа сніп едім.
Тағдырымның билігін де,
Сеніп сізге беріп едім.

15-оқушы: Ғылым иесі, ғалым да, ел қараған батыр да,
гемір балқытқан жұмысын да, егін салып мал бағып, терін
төккен шаруа да, көкті шарлаған гарышкер де бөрі-бөрі
ұстаздап білім мен тәрбие алған. Сондықтан да біз ұлағатты
ұстаздар қауымына бас иеміз. (Ұстаздарға бас иеді)

16-оқушы: Бізді үйреткен білімге жалықпастан,
Рахмет ұстазыма көзімді ашқан.
Біз шәкірт, біз Отанның болашағы
Білімнің бақытына қалам басқан.

17-оқушы: Білім жолы – алты жол,
Апарар сені алысқа.
Жеңіл емес, ауыр жол,
Тырысып бақ намысқа!

18-оқушы: Жақсы білім көрімдік,
Болсын сізге халайық.
Не үйреніп не білдік,
Қане ортаға салайық!

19-оқушы: «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден
балаға», – деп Абай ағамыз айтқандай, ұстазымыз білім
нәрімен сусындағып, көп нәрсені үйретті. Сондықтан да
алғаш ұстазымызға мын алтыс!

Бәрі бірге: Мектебім, сәулетім мектебім,
Өзіңнен нәр алып көктедім.
Құшағыннан тек сенің,
Білім алып көктедім.
Рахмет саған мектебім! (3 рет)

20-оқушы: Қош бол сүйікті бастауыш! Қош бол, балғын
балалық. Ардақты ұстаздар, біз сіздермен біргеміз. Алтын
ұя мектебіміз бен ұстаздарға рахмет!

Мүғалім: Ендігі сөзді оқу-тәрбие жөніндегі
директордың орынбасары Қайрат Дәулетбайұлына беріп,
«Батаменен ел көгерер», – деп бата сұраймыз!

«Ата сөзі дарып мол,
Ақ уызға жарып мол,
Абылайдан алып бол.
Шокан сынды жарық бол
Абайға ұқсап дана бол
Құрманғазыдай күйші бол
Мұхтарға ұқсап терен бол
Қаһшықа ұқсап кемел бол
Бағың жағып ордайым,
Жақсыларға жақын бол
Бірінен де балалар
Аман бол, дәйім, аман бол! Оумия!»

ЖІГІТ СҰЛТАНЫ

С. Айгазиева

«Шамалған станциясыздағы қазақ орта мектебі мектепке дейінгі шағын орталықпен» мемлекеттік мекемесінің бастауыш сынып мұғалімі
Алматы облысы, Қарасай ауданы

Мақсаты:

Адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру, адам құқығын құрметтеу, өзіндік көзқарас пен ұстанымға ие болу, әлептілік ережелерін сақтау, жеке тұлғаны өзін-өзі ұстауға бағыттау.

Байқаудың шарты:

Байқау барысында сайысқа қатысушылардың киіміне, сахнала өзіп ұстауына, әр бөлім бойынша нақты жауаптар мен уақытқа мөп беруіне баса көңіл бөлінеді.

Байқаудың өтілу барысы:

1. «Мен атаңның ұлымын» тақырыбына сай өзін таныстыру. (2-3 минут).

2. «Мақал – сөздің мәйегі» деп атам қазақ айтқандай-ақ сөз атасы мақал айтып жарысайық. Балалар тақырып бойынша 5 мақал айтуы шарт.

3. «Сегіз қырлы, бір сырлы» тақырыбы бойынша жігіттер өз бойларындағы өнерлерін көрсетеді. (Өлең айту, тақпақтар айту т.б.) (3-5 минут).

4. «Ақылына күші, мергендігі, ептілігі сай» тақырыбына байланысты «Шеңберге доп салу» спорттық ойын. (1 минут)
Ер келегі үш дей отырып, үш рет доп салады.

5. «Сөз өнері – өленде, қол өнері – ептілікте» демекші келесі бөлімнің шарты қыздардың шапына бантик тағу, гүл жасау. (1 минут).

1-жүргізуші: Қай заманда болсын адамзат алдында тұратын ұлы мақсат пен мұратының ең бастысы елі мен жерін көркейтетін, қорғайтын салауатты ұрпақ тәрбиелеуді көксеген. Оларға жол көрсетіп, еңбек етуге бар ынтасын артпаған. Сол келесіек қоғам иелерін, жап-жақты жетілген, ақыл парасаты мол, өнер иесі етіп тәрбиелеудіс халқамыз «Жігітке жеті өнер де аз», «Жігіт сегіз қырлы, бір сырлы адамат болу керек» деп тәрбие берген. Олай болса,

2-жүргізуші: Құрметті жиналған қауым!

Бүгін біздің сыныпта нұбірлі той.

Ден қойып талдаушылар бері қарап.

Жырдан шашу шапылысын, күй күмбірлеп,

Қош келдіңіз халайық, серітсін бой.

Енді жігіттеріміз ортаға шықпайық.

(Қатысушыларды бір шумақ өлеңмен ортаға шақыру)

№1 Қорғасындай мінезі бар салмақты.

Бар жұмыстың жайын білер жан-жақты.

Аз сөйлеп-ақ көптеген іс тындырар

Ерлан балам сыныбымыз ардақты.

№2 Сыныбым өргі сүйреген,

Ісі үлкен өзінен.

Белсезіп келді Нұрсерік,

Сайыста бүгін жөнем деп.

№3 Білім деген байлық бар.

Еш байлық оған жетпейді.

Жасылда оқып жинап ал,

Айтбек, еңбегім зая кетпейді.

№4 Көңілінде шуағы бар көктемнің,

Назарбектен естімейміз өктем үн.

Көкірегінде көзі барлар біледі,

Назарбектің илабатты екенін.

№5 Еңбексүйгілі, ерінгенге жаны қас,

Бір жұмысты екі істеп сабылмас.

Ашық қабақ, торсық шеке, алпақ бет,
Олжастай ержүрек ұл, табылмас.

№6 Жанарынан жастық оты шашырап,
Гүлге оранып кеткендей ме атырап?
Жұмыс қалай, оқу қалай барлықтың
Әбілқайыр отырары бақылап.

№7 Ұстазын анасындай құрметтеген,
Жаны таза, ісі жоқ бұзықтықпен.
Сегіз қырлы, бір сырлы болсам деген,
Арман ұл аты-ананың жалғасы ғой.

(Әрбір қатысушы жасырылған өз номерін алады)

1-жүргізуші: Енді әділ бағасын беретін әділқазылар алқасымен таныс болайыңдар. (Таныстырады)

2-жүргізуші: Өнер қуып жігіттер өтер деймін,
Бір басына өнері жетер деймін,
Бәске түскен жеті жігіт кезектесіп,
Таныстырып өздерін өтер деймін.

I бөлім «Мен атаңның ұлымын» тақырыбында өздерін таныстыру. (Сайыскерлер өздерін таныстырады)

1-жүргізуші: Таныс болдық жігіттер тегіменен,
Ата, әке, шешесі – бәріменен.
Маған тартқан бәрі ақын көрінеді,
Таңыстырып кетті ғой төгіп өлең.

(Әділқазылар алқасы бағаларын көрсетеді)

II бөлім. Мақал-мәтел сайысы.

«Қылышыңан қан тамған батырды, тілінен бал тамған ақын өлтіреді» демекші сөз атасы мақал айтып жарысайық.

(Қонақтармен жасырылған дәстірме қағазды алып оқиды)
(Әділқазылар алқасының бағасы)

III бөлім. Ал кімнің өнері бар қаншалықты,
Ең салып, тақпақ айтып көрсейкіші.
Жігіттер аянбай-ақ жан салады,
Сұлтандар жарысынан бөйге алуға.

«Сегіз қырлы, бір сырлы» тақырыбы бойынша өз өнерлерін көрсетеді.

(Әділқазылар әділ бағасын береді)

IV бөлім. «Ақылына күші, ептілігі, мергендігі сай» тақырыбында шеңберге доп салып.

V бөлім. «Сөз өнері – өленде, қол өнері – ептілікте» тақырыбында қыздардың шапына бантик тағу.

(Музыкалық үніс)

2-жүргізуші: Құрметті өнер сүйер қауым! Өнерлерін тамашалаған сұлтандар сайысы да аяқталды. Токсан ауыз сөздің тобықтай түйініс келер болсақ, «Жүйріктен жүйрік олар жарысқанда» демекші, бүгінгі сайысымыздың жеңімпазын анықтау үшін сарапшылар алқасына сөз берміз.

1-жүргізуші: Кімдер жүйрік, өнерпаз білейікші,
Сұлтаны деп сыныптың жүрегікіші.

Қазыларға тек қапа әділдікті,

Ал жігіттерге сәттілік тілейікші.

«Жүзден жүйрік» күшімен.

«Мыннан тұлпар» шықты шың

Жігіттердің ішінен

Шыққан, сұлтан, мықтысын!

(Әділқазылар қорытындысы хабарланып, «Жігіт сұлтаны» анықталды, номинациялар берілді)

2-жүргізуші: Құттықтайық ал енді,

Сұлтан болған баланы.

Өрге жүзіп өнері,

Тауға өрлесін талабы.

Қуаныштан жанары,

Шоқтай болып жанашы.

Әрқашан сыналған шақта сүрінбей, қаламдарына нұр жаусын дейміз.

«ЕР ЕСІМІ – ЕЛ ЕСІНДЕ»

К.К. Сүгірова

«Шамалған станциясыпшағы қазақ орта мектебі мектепке дейінгі шағын орталықпен» мемлекеттік мекемесінің бастауыш сынып мұғалімі Алматы облысы, Қарасай ауданы

Мақсаты: Оқушыларға Ұлы Жеңістің қаншалықты қиыншылықпен келгенін түсіндіру. Елін, жерін, Отанын қорғауға, оны сүюге тәрбиелеу. Патриоттық сезімге баулу.

Сабақтың көрнекілігі: ерлік туралы нақыл сөздер, Ұлы Отан соғысы батырларының суреттері, «Мәншүк пен Әлия» деректі фильмінен үзінді.

Сабақтың барысы:

I Ұйымдастыру кезеңі.

Кіріспе.

Мұғалім: Күрметті ұстаздар, оқушылар бүгінгі біздің I «а» сынып оқушыларының «Ер есімі – ел есінде» атты тәрбие сағатымызды көріп таманалапсыздар.

1-оқушы: Гитлершілдер соғыстың бас кезінде, 190 дивизияны, 5 мыңдай ұшақты, 97700-дей танкті, 50 мыңдай қару-жарақ пен минометті шабуылға шығарды.

2-оқушы: Даламыздың данқысын,
Балауса гүл, балғын қыз.
Жанын қиып халқы үшін
Жалып түскен ақ жұлдыз.

3-оқушы: Мәңгі жасап жерлі енді,
Биік бол деп таулардан.
Сенің балғын бейненді,
Жасап алдық мәрмөрдан.

4-оқушы: Жүрегімде жатталған ат –
Ленинград! Ленинград!
Алтын бесік бір сен үшін,
Жаннан қымбат Жетіс үшін.

5-оқушы: Керек болса қан береміз!
Қанға қоса жан береміз.
Сөзгенше күң, көктем құлап,
Мызғымайды Ленинград!

6-оқушы: Отанымның жүрегі,
Москва – ұлы шаһарым.
Жау жақындап келгенде,
Бұрынғыдан мың есе
Арға түсті қаһарман.

7-оқушы: Қасарысты жиырма сегіз,
Тынбай атты гранаттар.
Отан деген жылы лебіз,
Жандарынан жалын атты.

8-оқушы: Кетпес олар естен мәңгі,
Кектері тұр кеудемізде.
Ерлік данқы – жеңіс таңы,
Жарқыратып келді бізге.

9-оқушы: Ашуменен аралас,
Жырда келді көмейге.
Қаһар қаулап денемде,
Көз жібердім мен де елге.

10-оқушы: Сонда елімнің түрінсі,
Тастай болып түлетен.
Қаһармандық аңғардың,
Жау сазағын бергенде.

(«Әлия» әні орындалады)

11-оқушы: Ағамнан екен майдапнан,
Қуандық қандай күн-түні.
Шешемнің хатты алғаннан,
Жуырды жаспен кірші.

12-оқушы: Жеңілмейді астана,
Берілуге бөлмайды.
Артымызда – Москва,
Шегінуге бөлмайды.

13-оқушы: Атыңды сай боп мәңгіне,
Өсуді ойлап бәрі де.
Батыр аттас балалар.

14-оқушы: Туын жықпай қолдағы,
Онат болды ел үшін.
Кеудесімен қорғайды,
Октябрдің жемісін.

15-оқушы: 1941-1945 жылдар аралығында адамзат тарихында болмаған алапат соғыста бірлік, достық жолында жан қиған қазақ батырлары фашизмнен елін, жерін қорғап ерекше ерлік көрсетті.

Болашақты бізге мирас етем деп,
Қырғиын кетті Әлия, Мәншүк апалар.
Әлия, Мәншүк аттары әнге айналған,
Әлия, Мәншүк – қос жұлдыз көкте жайнаған.

(Теледидардан «Әлия мен Мәншүк» атты деректі фильмнен үзінді көрсетіледі.)

16-оқушы: Ұлы Жеңісті жақындата түсу үшін жау тылында ел кегін, ер намысын қорғаған партизан жасақтарында үш мыңнан астам жерлестеріміз шайқасқан еді.

17-оқушы: Жетіс күні! Ол қалай келді? 1945 жылдың 30 сәуірінде Рейхстаг үстінде Р. Қопқарбаев тіккен ту желбіреді.

(«Ағатайым-ай» әні орындалады)

18-оқушы: 8 мамыр Берлинде фашистік германия жеңілгенін мойындап қол қойды. 1945 жылдың 9 мамыр күні бұрын-соңғы болмаған мың зенбіректен 30 дүркін салот атты. Міне, Жеңіс күні осылай келді.

19-оқушы: Жеңіс леген жақсылықтың сінары,
Жігерлеген күштарлықтың құралы.
Күрескердің арманы мен ұраны,
Қуаныш пен мерекенің бұлағы.

20-оқушы: Жеңіс келді қалама,
Жеңіс келді далама.
Жеңіс келді өкс боп,
Елдегі бар балаға.

21-оқушы: Сүйінші, халқым сүйінші,
Белінді бексін буыны.
Жендің жауды күйрете,
Жасалған той мереке.

22-оқушы: Сағынатын достар көп,
Қилы қызық хат алам.
«біздің бала – әскер» деп
Мақтанады ата-анам.

23-оқушы: Жерден, көлден аспаннан,
Соқты жауды ел күнде.
Берлинде алғаш басталған,
Бітті соғыс Берлинде.

24-оқушы: Аттары әнге ұласқан,
Нүркен боп ашық тұр аспан.
Табылар Мәншүк, Әлия,
Карасак әр бір сыныптан.

25-оқушы: Жеңіс келді ән болып,
Келді ауылға сән, көрік.
Жеңіс келді, алақай,
Тоя жейтін ән болып.

II Қорытынды: Иә, балалар, бұл Жеңіс бізге онайлықпен келген жоқ. Ұлы Отан соғысына қатысқан Әди Шәріпов, Нүркен Әбдіров, Қасым Қайсенов, Талғат Бигелдинов, Мәлік Ғабдуллин, Бауыржан Момышұлы, Рақымжан Қошқарбаев, Әлия Моллағұлова, Мәншүк Мәметова сияқты аты аңызға айналған ата, апаларымыздың ерлік істері біз үшін үлгі-өнеге болып қала бермек. Ерлер есімі әрқашанда ел есінде!

ШАҢЫРАҚ ШУАҒЫ (семинар-тренинг)

Г.Н. Асымбетова
Сарат орта мектебінің
тарих пәні мұғалімі
Ақтөбе облысы
Әйтеке би аулы

«XXI ғасырда отбасы тату, өнерлі болуы тиіс»

Н.Ә. Назарбаев

Мақсаты: ата-ана мен мектеп арасындағы байланысты нығайту. Ата-анамен бірлесіп отырып, бала тәрбиесіне байланысты мәселелерге көңіл аудару. Ата-ананың бала тәрбиесіне қатысты педагогикалық білімдерін толықтыру.

Сабақтың барысы:

I. Психологиялық дайындық.

Қане, қане, тұрайық,
Үлкен шеңбер құрайық.
Тұрсақ үлкен шеңберге
Алақанға ұрайық.

Психологиялық сәт. «Еркелету» жылдылық шеңбері.
(Ата-аналарының өздерін еркелеткен сәттерін айту).

– Балалар, біз неге шеңберге тұрып, сабақты басталдық?

Шеңбер – бұл әлемдегі мейірімділік, жақсылық. Шеңбер арқылы – бір-бірімізге күлімдеп қарал, бақып, қуанып, жылылық тілейміз. Шеңбер – сонымен қатар, қай әріпке ұқсайды?

«О» – әрпіне ұқсайды.

«О» – әрпіден басталатын сөздер айтайық. («Отан», «Отбасы» т.б.)

Бала десе елжіреп, еміренбес жүрек болар ма? Жас ұрпақты тәрбиелеп өсіруде ата-аналардың атқаратын қызметі зор. «Баланы таба білсең, биігі біл», «Баланы сүйсең тәрбиесін сүй», «Баланы мақтау жетілдірмейді, тәрбиелеп, баптау жетілдіреді» – деген мақал-мәтелдер баланы құр айналайын дей бермей, оны бесіктен тәрбиелеу қажеттілігін, тәрбие отбасынан, ата-анадан басталатындығын білдіреді.

Отбасы – адамның эмоциясымен, күйзелісімен, көзқарасымен, қатынасымен байланысты емес, ол – ерекше феномен. С.И.Голод (1998) пікірінше, отбасы феноменіне құрылымдық өріс ерлі-зайыптылар және ата-ана мен бала қатынасы деп қарастырылады. Отбасы балаға ықпал етеді, оны қоғамдық өмірге жетелейді. Бала қай жас ерекшелік кезеңінде болмасын, ол әрдайым отбасының, яғни ата-ананың қамқорлығын қажет етеді.

2. Тағысу. Адам есімі.

Мақсаты: Адамның есімі маңызды екенін сезіндіру, өздерінің және басқа адамдардың есіміне құрметпен, сүйіспеншілікпен қарау, әрбір адамды дұрыс сезініп, оны тек жақсы жағынан көруге және қабылдауға, алған өсерін ашық айтуға шақыру. Қиялды, шығармашылық қабілетін дамыту.

Көрнекілігі: түрлі-түсті қарындаштар, қағаздар, жұлдызша.

3. Түске байланысты адамның мінез-құлқын ажырату.

Қызыл түс – энергия түсі, ол адамды іс-әрекетке итермелеп, үнесі жігерлендіріп отырады. Жоғары сезімді, жігерлі, күшті, мінез-құлқы батыл тұлға.

Сары түс – көңілді түс, адамдармен тез араласуға көмектеседі. Бұл түсті тандап алған адамдар – іскер, мінез-құлқы мықты, жаратылыстану пәндеріне жақын.

Қызғылт сары түс – шығармашылық белсенділіктің түсі. Осы түсті тандап алған адамдар – жауапкершілігі мол, өз сезімдеріне мықты.

Жасыл түс – адамның өз-өзіне деген сенімділігін арттырып, жүрген ортасында белсенді болуына ықпалын

тигізеді. Осы түсті таңдап алған аламдар мейірімді, ақ көңіл, табиғатты сүйеді.

Көгілдір түс – сенімділік, үйлесімділік, тыныштық түсі. Бұл түсті таңдап алған аламдар – өз-өзіне сенімді, рухани байлығы мол.

Қоңыр түс – еңбекшіл, мейірімді, қолдарынан бөрі келеді.

Қара түс – ақкөңіл, шыншыл.

Ақ түс – өз мақсатына жетеді, дарынды әрі мәдениет саласында өнерлі.

Қағазға екі жүрекше салып, оған өздеріңіздің ұнататын түстеріңіз бен есімдеріңізді жазыңыздар. Әр түске қарап сіздің қандай қасиет, қабілеттеріңіз бар екенін білуге болады.

4. Ойын. «Тату-тәтті» отбасы.

Музыка ырғағымен билеу, билеп тұрып «Тату-тәтті отбасында» (2,3,4,5) адам деген кезде бірігіп күшактап немесе қол ұстасып тұра қалалы. (2-3 рет).

5. «Менің отбасым қазір және болашақта» жаттығуы.

Қатысушыларға осы тақырыпқа екі коллаж жасау ұсынылады. Коллажбен жұмыс істеу картонның үлкен парақтары немесе ватман және түрлі қағаз, түрлі-түсті газеттер, журналдар, ашық хаттар, жарнамалық қағаздар, ескі кітаптар. Әдетте жеткіншектерге коллаж жасаған ұнайды, бірақ ұсынылған тақырыптар кейде қиындық туғарады. Жеткіншек өзін жалғыз сезінуі мүмкін. Тек өзі ғана отбасын белгілейтіндей болып көрінеді. Бұл жағдайда жетекші жеткіншекке кпидіау көрсетіп, оның назарын басқа жақын адамдарына аударуға ұмтылу қажет. Коллаж жасап болғаннан кейін қатысушылар өз жұмыстары жайлы өнгімелеп бере алады. Немесе тағы бір нұсқаны қолдана алады. «Біздің отбасы» тақырыбында жаттығу барысында құрылған отбасы мүшелері біріге отырып, коллаж жасайды.

6. Тест. «Сіз қандай ата-анасыз?»

Бұл сұраққа жауапты кім білгісі келмейді? Осыған орай, баланызбен қарым-қатынаста сіз төмендегі фразалардың қайсысын жиі қолданатыныңызды белгілеңіз:

1. Саған қашпа рет қайталап айтамын? (2-ұпай)
2. Маған ақылшылы айта қойшы. (1-ұпай)
3. Мен сенсіз не істер едім? (1-ұпай)
4. Сонша кімге тартқаның? (2-ұпай)
5. Сенің достарың қандай тамаша! (1-ұпай)
6. Мен сендей кезімде... (2-ұпай)
7. Сен менің тірегім мен көмекшімсің ғой. (1-ұпай)

8. Сенің достарың өзі қандай адамдар? (2-ұпай)

9. Сен төгі не ойлап жүрсің? (2-ұпай)

10. Сен менің ақылшымсың. (1-ұпай)

11. Сен қалай ойлайсың? (1-ұпай)

12. Басқақлап баласы бала сияқты да, ал сен... (2-ұпай)

13. Сен қандай ойлап тапқылысың?! (1-ұпай)

Енді жалпы ұпайды санап, қорытындылаңыз. Сіздің қандай ата-ана екендігіңізді, сізден артық ешкім білмейді. Бұл тек сізге ой салуға беріліп отыр.

Кілт:

7-8 ұпай: Сіз баланыз сқсуіңіз бір-біріңізді сөзсіз түсінуге ұмтыласыз. Ол сізді жақсы сыйлайды.

9-10 ұпай: Сіз қарым-қатынаста бірқалыпты емессіз. Ол сізді сыйлағанмен, сізге әрқашан сырын ашып айта бермейді.

11-14 ұпай: Сіздің баланызбен қарым-қатынасыңызды өзгерту қажет. Сіз баланызға аз сенім білдіресіз, қиын жағдайларда қолдамайсыз. Ол оның ашулануына, сізбен жайсыз қатынасқа түсуіне алып келеді. Ол тұлғаның өсуіне келергі жасайды.

7. Ата-аналарға кеңес.

Баланың әр күнді бастауы, қарсы алуы сәтті болуы керек. Ол үшін танертен баланы оятқанда жайлы баппен ояту керек, ол сіздің күлімдеп, мейіріммен өге жақсы көріп тұрғаныңызды сезінуі керек.

Егер сіз кеше ескерту жасасаңыз да, сабакка жіберер алдында балаға: «*Байқа, бұзық болма, өзіңді жақсы ұста, мен сен үшін ескерту алмайын*» деген сөздерден аулақ болыңыз.

– Балаға мектепке барар алдында сенімділік пен сәттілік керек.

– Бала мектептен келгенде, бірден сұрақтар қойып қарсы алмау керек.

– Егер бала бірдеңе айтқысы келсе, қарсы болмай тындау керек.

– Егер бала ренжіп отырса, онда себебің өзі айтқанша асықпаныз.

– Балаңызға қатты дауыспен сөйлеменіз, баланың жүйке клеткасында тежелу пайда болады.

Қорыта айтқанда «Бала тәрбиесі – бесіктен» деп тегін айтылмаған. Оларды жақсы тәрбиеге, өнегелі еңбекке баулып өсіне пайдалы азамат етіп өсіру – абзал борыш. Отбасы – бала тәрбиелеудегі алғашқы ұя. Ерте ме, кеш пе сіздің тәрбие беру жолындағы еңбегіңіз белгілі бір табыстарға жеткізері сөзсіз.

Адам тағдырын тәрбие шешеді,
тәрбие құралы – сөз.

О. Сүлейменов

«С ЧЕГО НАЧИНАЕТСЯ РОДИНА?»: ТВОРЧЕСКАЯ МАСТЕРСКАЯ ПО ЛИТЕРАТУРЕ (внеклассное мероприятие в 8 классе)

И.С. Ками, учитель русского языка
и литературы школы-лицея №56
г. Астана

Цели урока: по-новому осмыслить слово *Родина*; развивать воображение, речь, умение работать в группах, высказывать свое мнение; воспитывать желание самостоятельно приобретать знания, умение планировать свои действия, производить самооценку.

Оборудование: интерактивная доска, проектор для слайдовой презентации, маркеры, ватмалы.

Ход урока

Этапы	Действия учителя	Действия учащихся
<p>I. Индукция. Создание эмоционального настроя, включение чувств ученика к предмету обсуждения.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Настройтесь эмоционально на урок. Сегодня мы поговорим о Родине. О ней вы слышите с детства. Об этом думали и великие мыслители. – Посмотрите на этот слайд. Здесь высказывание Гомера о Родине. Гомер – легендарный древнегреческий поэт. Он считается основоположником античной и европейской литературы. К VI веку до н.э. Гомер был уже для всех греков величайшим авторитетом в поэзии, религии, морали, философии. – Прочитайте высказывание Гомера, которое может появиться из-за облаков. В конце урока мы к этому вернемся. – Просмотрите слайды 4-9, предлагаемые вашему вниманию. Найдите общее в этих зарисовках. Началом реки считаю... 	<p>Слайд 1. Приложение</p> <p>Слайд 2. Приложение</p> <p>Пишут предполагаемое высказывание Гомера.</p> <p>Просматривают слайды и слушают звуки воды. <i>Приложение.</i> Вода, дождь, природа. Родник.</p>
<p>II. Само-конструкция. Индивидуальное создание гипотезы, решения.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Напишите большими буквами посередине листа формата А4 слово РОДНИК и от него стрелками укажите ассоциации, которые возникают у вас с этим словом. – А теперь прочитайте то, что вы написали. <p>– Вашему вниманию я предлагаю кадры из фильма «Султан Бейбарс». Этот исторический фильм смотрели, я думаю, все. Определите место родника и его составляющие в судьбе Бейбарса.</p> <p>Сравните размышление Геннадия Доронина о главном герое фильма с тем, что вы написали.</p>	<p>Слайд 10 Пишут на листочках слово и свои ассоциации.</p> <p>Все по цепочке читают свои ассоциации.</p> <p>Затем переносят это на лист А1 и вывешивают на магнитной доске. Смотрят слайд 11. <i>Приложение.</i> Пишут свои догадки на листочке.</p> <p>Слайд 12. Приложение. Каждая группа у магнитной доски защищает свою работу. Подчеркивают те слова и выражения, которые совпали.</p>

<p>III. Социализация. Работа учащихся в парах.</p>	<p>Организует работу в группах. – Вы получили тексты на листочках. Внимательно прочитайте их.</p>	<p><i>Слайд 14. Приложение.</i> <i>Слайды 15, 16, 17. Приложение.</i> Выполняют задания.</p>
<p>IV. Афиширование. Ознакомление с проектами учащихся.</p>	<p>Учитель организует обсуждение заданий, дает пояснения по ходу представления группами результатов выполненных заданий.</p>	<p>Выступают у доски.</p>
<p>V. Социализация. Выступление ученика в группе.</p>	<p>Предлагается выдержка из выступления Главы государства в КазНУ имени аль-Фараби: «Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее». Составьте план на будущее.</p>	<p><i>Слайды 17, 18, 19. Приложение.</i> Чтение, обсуждение и защита у доски.</p>
<p>VI. Афиширование. Ознакомление с проектами учащихся.</p>	<p>Учитель организует обсуждение заданий, дает пояснения по ходу представления группами результатов выполненных заданий.</p>	<p>Выступают у доски.</p>
<p>VI. Разрыв. Внутреннее осознание неполноты прежних знаний.</p>	<p>– Вспомните все, что сделали сегодня в мастерской и откорректируйте предполагаемое высказывание Гомера о Родине. Учитель открывает «шторку». Появляются слова Гомера «Нет ничего худшего, чем блуждать в чужих краях».</p>	<p>Читают высказывание. Учащиеся сравнивают то, что написали сами с тем, что появилось на интерактивной доске.</p>
<p>VII. Рефлексия. Самооценка.</p>	<p>– Не задумываясь, назовите одним словом ваши ощущения, то, что вы сейчас чувствуете (по одному слову, каждый по цепочке). – Если бы вы рисовали свои ощущения, то назовите их доминирующий цвет? Учитель раздает полоски цветных бумаг.</p>	<p><i>Слайды 28, 29. Приложение.</i> Ученики определяют свое настроение по цвету бумаги, и прикрепляют к самой первой работе (родник).</p>

Слова учителя: Нашу мастерскую я хочу закончить словами Лихачева: «Воспитание любви к родному краю, к родной культуре, к родному селу или городу, к родной речи — задача первостепенной важности, и нет необходимости это доказывать. Но как воспитать эту любовь? Она начинается с малого — с любви к своей семье, к своему жилищу, к своей школе. Постепенно расширяясь, эта любовь переходит в любовь к своей стране — к ее истории, ее прошлому, а затем ко всему человечеству, человеческой культуре».

Домашнее задание: сочинение «С чего начинается Родина?» (ученики могут по желанию выбрать другую тему).

Если ты знаешь средство укрепить тело,
заквалить волю, облагородить сердце,
уощрить ум и уравновесить рассудок, —
значит ты воспитатель.

III. Летуно

СЦЕНАРИЙ ПРАЗДНИКА, ПОСВЯЩЕННОГО 65-й ГОДОВЩИНЕ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ

Г.Б. Туартаева, учитель истории,
зам. директора по воспитательной работе
средней школы им. аль-Фараби
с. Байтерек Енбекшиказахского района
Алматинской области

Ход мероприятия

Звучит запись довоенного танго «Утомленное солнце». Танцуют 4 пары выпускников. Вдруг музыка обрывается. Звучит голос Левитана: «От Советского информбюро. Сегодня 22 июня в 4 часа утра без объявления войны фашистская Германия напала на Советский Союз!» Пары на сцене останавливаются. Звучит запись песни «Вставай, страна огромная!»

После первого куплета музыка затихает, звучит фоном. Мальчики выстраиваются в шеренгу по команде военкома (ученик старшего класса): «Взвод, в одну шеренгу строиться!» Девочки плачут, обнимают их.

1 чтец (девочка):

Ах война! Что ж ты, подлая сделала?

Стали тихими наши двory.

Наши мальчики головы подняли,

Повзрослели они до поры.

На дороге едва помячили,

И ушли за солдатом солдат.

До свидания, мальчики!

Все девочки: Мальчики, постарайтесь вернуться назад.

2 чтец (мальчик):

Ах, война! Что ж ты подлая сделала?

Вместо свадеб — разлуку и дым.

Наши девочки платица белые

Раздарили сестренкам своим.

До свидания, девочки!

Все мальчики: Девочки! Мы вернемся назад!

(Военком уводит мальчиков в сторону.)

Ведущий 1: Вот так, неожиданно, в обычный летний день 22 июня 1941 года началась самая кровопролитная, самая страшная из всех войн. Четыре года войны, 1418 дней крови и смертей, боли и гибели лучших сыновей и дочерей Родины. Советский народ потерял в этой войне 27 млн человек.

Ведущий 2: Қымбатты, соғыс, жөне еңбек ардагерлері! Ауыл тұрғындары! Бүгін ерекше күн! Бүгін қан майданнан оралмаған ағаларымызды есімізге алатын күн.

Ведущий 1: Дорогие ветераны, уважаемые гости! Жители села Байтерек! Сегодня святой праздник, праздник салюта, скорби, слез и радости. Митинг, посвященный 65 годовщине Великой Победы, объявляю открытым.

(Исполнение гимна Республики Казахстан.)

Ведущий 2: Сөз кезегін Байтерек селолық округінің әкіміне береміз. (Выступление акима.)

Ведущий 1: Победитель! Герой! Так мы называли вас, дорогие наши ветераны. Многие из вас дошли до Берлина, вернулись домой. В нашей школе учились ваши дети, внуки, учатся правнуки. Разрешите предоставить слово председателю Совета Ветеранов войны и труда нашего округа. (Выступление ветерана.)

Ведущий 2:

Ардагерім қарттарым,

Ауыр борыш артқаным!

Тірі қайтыс соғыстан.

Тірі жүрген нарттарым!

Ведущий 1: Слово для поздравления предоставляется председателю партийной организации «Нур Отан». (Выступление партийца.)

Ведущий 2: С каждым годом все дальше в историю уходят события Великой Отечественной войны. Не переставая восхищаться подвигами бойцов и командиров, мы с гордостью произносим имена: Леонид Беда, Малик Габдуллин, Нуркен Абдиров, Толеген Тохтаров, Сергей Луганский, Александр Матросов, Султан Баймагамбетов. Алия и Маншук и многие другие. В каждой семье есть воины, не вернувшиеся с той далекой войны. Почтим память погибших односельчан минутой молчания!

(Минута молчания.)

Ведущий 1: Митинг, посвященный 65 годовщине Великой Победы, объявляю закрытым. (Звучит гимн Республики Казахстан.)

Ведущий 2: Дорогие ветераны-односельчане! Коллектив учителей и учащихся средней школы имени аль-Фараби поздравляет вас с Великим Праздником и дарит вам свою праздничную программу: «И помнит мир спасенный!»

Ведущий 1: В годы войны на фронт из Казахстана ушли 1200 тыс. человек. На территории Казахстана было сформировано 25 воинских соединений и 50 частей. О многих из них сложены стихи и песни.

Ведущий 2: Қазақтын батыры, қаһарман Бауыржан Момышұлы майданда жауымен тайсалмай шайқасып, фашисті талқандап, атағы аңыз боп әлемге танылды.

(Учащиеся 6 класса исполняют один куплет песни о Москве).

Мы запомним суровую осень,
Скрежет танков и отблеск шагов.
И в сердцах будут жить 28
Самых верных твоих сынов.
И врагу никогда не любиться,
Чтоб склонилась твоя голова.

Дорогая моя, столица,
Золотая моя, Москва!

Ведущий 1:

Без прошлого нет настоящего,
без настоящего невозможно будущее,
И навечно застыли в едином строю
Те, кто отдал жизнь за наше счастливое будущее!

(Учащиеся 9 класса исполняют один куплет песни «Майданға».)

Ведущий 2: Лишь ударила тревога,

В бой, на славные дела
От родимого порога
Песня с вами в путь пошла.

Песня с вами шла и в танки
В самолеты, на поля
А потом пришла в землянку —
Поселилась у огня.

(Учащиеся 10 класса исполняют песню «В землянке».)

Инсценировка: Землянка, костер, солдаты на отдыхе.

Ведущий 1: Весь блиндаж снарядом разрушен,
Вдоль реки метелицы свинец.
Но выходит на берег Катюша,
Слыша зов советского бойца.

(Группа учащихся исполняют песню «Катюшу».)

Ведущий 2: Азаматтық міндетте,
Адал етіп өстіңіз.

Мойынға артқан әр істі
Абыройлы шештіңіз!

Құрметті ардагерлер «Көңіл толқыны» биін сізлерге арнаймыз.

(Танцевальная группа исполняет танец «Көңіл толқыны».)

Ведущий 1: Мысли о доме, о родных и любимых и хорошая песня согревали солдат после боя, давали им силы. Кто сказал, что надо бросить песни на войне? После боя сердце просит музыки вдвойне. Встречайте, представьте себе, как будто перед вами выступает живая легенда, народная артистка Советского Союза Роза Багланова со своей знаменитой песней «Ах, Самара-городок»!

(Исполняется песня «Ах, Самара-городок».)

Ведущий 2: Құрметті ардагерлер! 9 мамыр — Ұлы Жәніс күнімен пын жүректен құттықтаймыз! Сіздерге бишілер тобының орындауында «Выйду на улицу» биін ұсынамыз. (Танец «Выйду на улицу».)

Ведущий 1: Грозный танк в броне тяжелой

Встал на площади, горит.
Сколько страшных битв прошел он
И его танкист убит.

И отныне в день парада
Светлой солнечной порой
Прогрохочут танки рядом.

На него равняем строй!

(Исполняется песня «Три танкиста».)

Ведущий 2: Сколько их погибло! Не всем суждено
было вернуться назад. Но память о них жива! Кажется,
что они незримо присутствуют с нами.

(Исполняется песня «Журавли».)

Ведущий 1: Жер бетін қан сасытқан соғыс бітті!

Жер бетінен жамандық мүлдем кетті!

Жеңістің жарқын күнін жыр қыламыз,

Аспандатып жырлаймыз жақсылықты!

(Учащиеся 1 класса исполняют «Казахский вальс».)

Ведущий 2: Спасибо старым солдаты

За эту памятную дату!

И тем, что фронт снабжали хлебом,

В тылу стояли у станков,

Земной поклон!

Ведущий 1: Еркіндік қыраны шарықта

Елдікке шақырып тірлікте,

Алыптың қуаты — халықта,

Халықтың қуаты — бірлікте!

(Исполняется танец «Халықтар достастығы».)

Ведущий 2: Ұлы Жәніс мерекесі күтты болсын!
Сіздерге зор леңсаулық, ұзақ ғұмыр, жақсылық пен
бақыт тілейміз! Қазақ тілі пәнінің мұғалімі
Г.Еламанованың орындауында «Ақ көгершін» әнін
кабыл алыңыздар.

Ведущий 1: Благодарим, солдаты, вас!

За жизнь, за счастье, за весну,

За тишину, за мирный дом,

За мир, в котором мы живем!

(Все участники праздника исполняют песню «День Победы».)

Ведущий 2: Сегодня, в день 65-й годовщины
Великой Победы хотелось бы еще раз сказать: «Никто
не забыт, ничто не забыто!» И в знак уважения тем,
кто ушел в бессмертие и победил, возложим цветы.

(Возложение цветов у памятника погибшим в войне
односельчанам.)

Ведущий 1: Баршанызды Ұлы Жәніс күнімен
құттықтаймыз! Елімізде әрқашан бейбітшілік,
тыныштық болсын!

Ведущий 2: Всех присутствующих поздравляем с
Великим праздником — Днем Победы! Пусть будет мир
на Земле! Пусть каждый из нас будет крепить дружбу
и межнациональное согласие в нашем общем доме,
который называется Казахстан!

«В ГОСТЯХ У ДЯДЮШКИ БАУРСАКА»: СЦЕНАРИЙ КОНКУРСНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ИГРЫ

К.Н. Олжабаева, педагог-организатор
Дворца творчества детей и молодежи
г. Семей

Эта игра составлена мною в помощь учителям казахского языка, преподающим в русской школе.

Участники игры: Ведущая (Аида), щенок Актос, Мыстан кемпир (Бяба-Яга), дядюшка Баурсак, Самовар, учащиеся младшего школьного возраста.

Начинается конкурс исполнением группой учащихся «Казахского танца». На сцену выходит Ведущая.

В.: Сәлеметсіздер ме, құрметті қопақтар, қымбатты кішкентай бүлдіршіндер! Здравствуйте, дорогие гости, уважаемые ребята! Я рада видеть всех вас. Все мы живем в прекрасном добром доме, с гордым названием Республика Казахстан! Здесь просторные раздольные степи, бурлящие горные реки, белоснежные вершины гор, мирное синее небо и ласковое солнце, тепла которого хватит на всех, кто трудится на нашей благословенной земле. Ребята, вы согласны со мной? Скажите, ребята, какой язык в нашей стране является государственным? Верно, казахский. Сегодня я приглашаю вас к моим старым знакомым – дядюшке Баурсаку и его приятелю Самовару. Они очень любят встречать гостей и накрывать для них дастархан. И у них всегда много добрых шуток, загадок для ребятнишек. Вы любите ходить в гости? Тогда мы отправляемся в путешествие. А чтобы дорога не казалась нам долгой, подарю вам эту красивую песню!

Группа учащихся исполняет номер «Ана тілі». На сцену выходит щенок Актос – друг Ведущей Аиды.

А.: Керемет! Мүшпа қапшай ақылы балалар жипалғап. Сәлеметсіздер ме, балақайлар! Сабактарың қалай?

В.: Что за шум? Актос, это ты здесь?

А.: Да, Аида, это я. Я знакомлюсь с нашими маленькими гостями. Они очень вежливые, дружно поздоровались со мной.

В.: Знаешь, Актос, мы с ребятами собрались в гости к дядюшке Баурсаку.

А.: Ой, я тоже очень люблю ходить в гости. Можно мне с вами?

В.: Ребята, возьмем с собой моего верного друга Актоса?

А.: Аида, а ты предупредила наших маленьких гостей, что дядюшка Баурсак очень любит проверять знание казахского языка?

В.: Конечно!

А.: Тогда скажите, ребята, как переводится мое имя – Актос? *(Белая грудка.)*

А.: Правильно!

В.: Ребята знают перевод твоего имени. А вот как их зовут, мы не знаем.

А.: А вот я сейчас скажу волшебные слова – «Раз, два, три – имя свое назови!» И каждый наш гость назовет свое имя. Вот так мы и познакомимся!

После слов Актоса все ребята громко называют свои имена.

А.: В этом зале столько деток!

Есть Саулешки, Коли, Светки

Есть Арманы, Иры, Тани,

Ерболат, Жулдыз и Ваня,

Есть Кайрат, Раушан и Толя.

Ведь имен хороших – море!

В.: Актос, как ты думаешь, ребята знают, что означают их имена?

А.: Конечно, знают, ведь у любого народа имена обязательно несут какой-то смысл. И папы с мамами, наверняка, объясняли своим детям, как переводится то или иное имя!

В.: Тогда давай пригласим к нам на сцену ребят с желтыми жетонами и проверим, как они знают свои имена!

На сцену выходят учащиеся с желтыми жетонами и получают задание – правильно написать казахские имена, переведенные на русский язык. (Приложение 1). Пока ребята выполняют задание, Актос спрашивает у зрителей, что означают их имена. Участники на сцене закончили выполнять свои задания. Актос и Ведущая подводят итоги конкурса и награждают участников.

В.: Вы отлично знаете свои имена! А умете стихи сочинять, ребята?

А.: Но ведь это очень трудно, Аида! Наши гости еще очень маленькие!

В.: Во все нет! Нужно всего лишь знать перевод слов с русского на казахский, или наоборот. Вот, попробуй! Жалырақ – листок, гүл – ...?

А.: Цветок!

В.: Видишь, совсем нетрудно! Теперь попробуем с ребятами.

Приводится конкурс со зрителями «Подбери рифму» (Приложение 2). Самые активные участники получают призы.

В.: Что ж, первые испытания наши ребята выдержали и они обязательно понравятся дядюшке Баурсаку и его приятелю Самовару. Только, Актос, хочу тебе напомнить, нам надо спешить, ведь мы собрались в гости!

А.: Мы прошли половину пути, а перед нами – темный лес.

Выходит Мыстан-кемпир.

М.: Мына әуен қайдан шығып тұр? Мейін орманьығда неге бөтен біреулер ән салып жүр?

В.: Мы не чужие, мы с ребятами и Актосом идем в гости к дядюшке Баурсаку.

М.: Әй, менің орманьымы неге жын-ойнаққа айналдырып жібердіңдер? Орманьымағы тыпшытықты бузуға епқайсыңның да қақыларың жоқ. Епқайда да бармайсыңдар.

А.: А может мы вас развеселим, уважаемая, и размягчим ваше сердце песнями?

М.: Ал, ол қалай сонда?

В.: А вот посмотрите, бабушка. Ребята с красными жетонами, выходите на сцену.

Конкурс «Переведи песню» (Приложение 3). На сцену выходят учащиеся с красными жетонами. Они слушают строчки популярных российских детских песен, переведенных на казахский язык. Им нужно перевести эти песни на русский язык и спеть командой. Команда, быстрее всех вспомнившая и исполнившая песни, получает призы. Мыстан кемпир добреет на глазах.

М.: А я и не знала, что дети так хорошо умеют петь песни.

А.: Бабушка, так ведь они особые дети. Они прекрасно знают и казахский, и русский языки. Даже английский учат!

М.: И пятерки еще за это получают?

В.: Конечно!

М.: А вот я сейчас проверю. С этим заданием никто еще не справлялся. В этих конвертах у меня спрятаны русские и казахские слова. Пусть ваши ребяташки правильно подберут их друг к другу. Что, испугались? Не выпущу из леса, пока не расставите все слова правильно!

А.: Да что вы, бабушка, наши ребята обязательно справятся с заданием, вот увидите!

В.: Для этого задания мы попросим выйти на сцену тех ребят, у которых есть жетоны зеленого цвета.

Учащиеся получают конверты со словами на русском и казахском языках. Задача детей – подобрать к словам на казахском языке их переводы на русском. (Приложение 4). Пока участники выполняют задание на сцене, Мыстан кемпир предлагает зрителям поиграть.

М.: Балалар, бауырсақтың формасы жалпы канлай? Кане, кане кім біледі? (Арбуз, глобус, мячик, солнце, яблоко, воздушный шарик).

М.: Вот-вот, я тоже подумала про воздушный шарик! А если так, то предлагаю всем поиграть в игру. Сейчас под песелю музыку давайте перекидывать воздушные шарик из сектора в сектор. А когда музыка остановится, я посчитаю, в каком секторе меньше всего шариков. Тот сектор победит, в котором осталось меньше шаров. Играть будем по три раунда. У каждого сектора есть шанс победить!

Под песелю музыку дети играют, перекидывая шарик из сектора в сектор. Мыстан кемпир и ведущие подбадривают детей и подсчитывают шары. В это время участники на сцене закончили выполнять свое задание. Ведущие подводят итоги, вручают детям баурсаки или другие призы.

М.: Да-а-а! Не ожидала я, что здесь собрались такие умные, веселые и дружные ребяташки. Мне даже самой в вашу школу захотелось пойти, ума-разума набраться. Так уж и быть, пропущу вас, идите к своему дядюшке. Может, я и сама как-нибудь к нему наведаюсь. Пойдемте, провожу вас, покажу короткую дорогу. А пока посмотрите на моих помощниц. Они вам свой танец покажут.

Воспитанники коллектива «Виртуозы» исполняют танец «Пауки».

А.: И когда же мы придем, Аида, я уже устал!

В.: Да где-то здесь он живет, наш дядюшка Баурсак! Слышишь, Актос, звуки песни?

Под музыку песни «Дастархан» на сцену выходит Дядюшка Баурсак и Самовар.

Б.: Сәлеметсіздер ме, менің кішкентай достарым! Қош келіңі шер! Мен сіздерді коргеніме қуаныштымын. Менің дастарқаным сіздер үшін жайылып, әрқашанда сіздерге есігім ашық екенін білесіздер!

С.: Ал, менің самауырым болса, қош иісті, қош шайымен сіздердің шөлдеріңізді қандырады.

В.: Наконец-то мы вас нашли, дядюшка Баурсак и Самовар!

А.: Мы шли с ребятами долго, столько заданий выполнили! Даже Мыстан кемпир осталась довольна маленькими гостями. Они такие умные и смелые!

Б.: Біз Самауырын скеуміз кішкентай қонақтарымыздың білімін тексерейік деп тұрмыз. Қазақстанда тұрғаннан кейін барлығымыз да қазақ тілін білуіміз керек қой. Солай емес пе балалар!

С.: Біз алдымен көгілшір жетоны бар балаларды сахнаға шақырамыз.

Под музыку из зрительного зала выбегают учащиеся с голубыми жетонами. Баурсак и Самовар предлагают им лист ватмана с кроссвордом, где надо заполнить клеточки словами на казахском языке (Приложение 5), а зрителям – отгадать загадки (Приложение 6).

Б.: Ал, енді менің айтайын дегенім: біз Самауырын досымыз скеуміз «Қамажай» биін тамашалағанды ұнатамыз. Ал сендер «Қамажай» биін билей аласыңдар ма кішкентай достар?

Дети исполняют танец «Қамажай». Наиболее активным участникам вручаются в пакетиках баурсаки. Ведущие подводят итоги задания. За правильные ответы вручают детям баурсаки и отправляют детей в зал.

В.: Вот, ребята, и побывали мы с вами в гостях. Мне и Актосу очень понравилось у дядюшки Баурсака и его друга Самовара. А вам?

А.: А хотите в следующий раз еще пойдём?

Б.: Тогда хорошо учите казахский язык, пойте казахские песни, отгадывайте загадки, и мы снова для вас приготовим много-много баурсаков!

С.: А кто же вас, ребята, научил казахскому языку? Учителя? Тогда давайте громко скажем им «Рахмет»!

В.: А теперь подарим нашим педагогам наш музыкальный подарок!

Вокальная студия «Альпс» исполняет песню «Отчизна».

В.: Нам очень понравились наши гости. Вы такие веселые, дружные и активные. Поэтому мы снова хотим с вами встретиться. А пока, до свидания, до новых встреч!

Все герои прощаются с детьми.

Приложение 1

Красивая, как день – Күнсүзү

Красивая, как луна –

Любовь –

Надежда –

Золотоволосая –

Справедливый –

Настойчивый, упорный –

Щедрый –

Звезда –

Венера –

Нежная –

Чистая, прозрачная –

Жемчуг –

Серебро –

Железный –

Приложение 2

Луна – ай

Масло – ... (май)

- Один – бір
- Грязь – ... (кір)
- Город – қала
- Ребенок – ... (бала)
- Звезда -- жұлдыз
- Март – ... (наурыз)
- Голова – бас
- Камень – ... (тас)
- Старик – шал
- Мед – ... (бал)
- Флаг – ту
- Вода – ... (су)
- Деньги – ақша
- Сал – ... (бақша)
- Стоянка – тұрақ
- Вопрос – ... (сұрақ)
- Глаза – көз
- Слова – ... (сөз)
- Колыбель – бесік
- Копка – ... (мысық)

Приложение 3

Көгілдір вагон жүріп келеді тенселіп,
 Жүрдек пойыз жүрісін тездетеді.
 Әттен бұл күн неге жылдам өтеді,
 Жыл бойы осылай тұра берсе. («Голубой вагон»)
 Ақ теңіздің үстімен,
 Көк өзеннің үстімен.
 Жүзіп келем үлкен аппақ кемемен.
 Толқынды да, желді де тіліп өтіп,
 Өмірдегі дара тұрған анама жүзіп келсем.
 («Песня Мамонтенка»)

Құлағымды қимылдатып,
 Мен жатырмын күн көзінде.
 Жатырмын мен жатырмын,
 Қарап алып күн көзіне. («Песенка Львёнка»)
 Көңілдене келеміз біз жай жолменен,
 жай жолменен, жай жолменен,
 Айтамыз өрине қайырмасын бірге бөріміз
 бірге бөріміз, бірге бөріміз.
 («Вместе весело шагать»)

Алыс-алыс жолдармен,
 Ормандармен таулармен,
 Секіріп бір жүгіріп, алыс алыс соқпақпен,
 Жүре берсен әрине,
 Африкаға түсуін мүмкін әрине. («Песня Красной шапочки»)

Приложение 4

(Слова написаны на отдельных листочках. В течение игры дети должны подобрать соответствующие переводы.)

ножницы	қайшы
гора	қала
лодка	қайық
снег	қар
школьная доска	тақта
береза	қайың
ручка (школьная)	қалам
молния	найзағай
мыло	сабын
муравей	құмырсқа
ласточка	қарлығаш
ключ	кілт

цыпленок	балапан
радость	қуаныш
яйцо	жұмыртқа
дневник	күнделік
строитель	құрылысшы
игрушка	ойыншық
радуга	кемпірқосақ
иней	қығау
шенок	күшік
народ	халық
елка	шырша
одежда	киім
заяц	қоян
загадка	жұмбақ
сердце	жүрек
лист	жапырақ
бумага	қағаз
подушка	жастық
помощь	көмек
земля	жер
флажок	жалау
хорошо	жақсы
памятник	ескерткіш
задача	есеп
экзамен	емтихан
ученый	ғалым
скатерть	ластарқан

Приложение 5. Кроссворд «Қазақстан»

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Қ	а	з	а	қ	с	т	а	н

1. Октябрь 2. Яблоко 3. Вещь, предмет 4. Состязание ақынов 5. Сахар 6. Урок 7. Тибетейка 8. Зеркало 9. Хлеб

Приложение № 6

Жылт-жылт етеді,
 Жылғадан өгеді. (Су)
 Шелек қапшақ басында
 Сөбіз екен танауы
 Қыста қардан туатын
 Тауып көрші сен оны. (Аққала)
 Басында екі таяғы бар,
 Төрт аяғы бар.
 Сегіз тұяғы бар,
 Иегінде сақалы бар. (Ешкі)
 Қолы жоқ сурет салды,
 Тісі жоқ тістеп алады. (Аяз)
 Басы тарак, артты орақ. (Қораз)
 Ай далада ақ отау,
 Лузы-мұрны жоқ отау. (Жұмыртқа)
 Түнде жайнайды, күндіз болмайды. (Жұлдыз)
 Оққан білім құяды, миына ақыл жияды. (Кітап)
 Ата тегі ағаш, онсыз жазу болмас,
 Түрлі-түсті, көк, кара қалам оған жолдас. (Қағаз)
 Қос құлағы бұрама, он екі белшік қынама,
 Оның саған қосылып, өн салғанын сұрама. (Димбыра)

ПРОФИОРИЕНТАЦИОННАЯ РАБОТА – ПУТЬ К РАЗВИТИЮ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ НАВЫКОВ, СОЦИАЛЬНОЙ ОРИЕНТАЦИИ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ

Л.Ж. Курепжеева, директор
школы-интерната №8
г. Алматы

Проблема защиты детства сегодня приобретает острый характер. Не редки случаи отказа родителей от своих детей, когда они не хотят или не могут их содержать.

У каждого ребенка, попадающего в детский дом, своя детская история. Ежегодно школу-интернат заканчивают более 40 детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. Перед каждым из них встает жизненно важный вопрос «Кем быть?» Ответ на него оказывает влияние на всю дальнейшую жизнь человека. Не растеряться, правильно сориентироваться, найти свое место в мире профессий очень сложно, особенно молодому человеку, рядом с которым нет самых близких людей – родителей. Он должен остановить свой выбор на профессии, важной для общества и соответствующей его запросам и интересам. И здесь немаловажная роль отводится школе, профориентационной работе. Профессиональная ориентация в школе – органическая составная часть всей системы учебно-воспитательной работы. В целом она тесно связана с процессом формирования всесторонне развитой личности, с подготовкой учеников к жизни, к труду, и должна осуществляться на всем протяжении обучения в школе.

Важной предпосылкой обоснованного выбора профессии является хорошо поставленное трудовое обучение. Трудовое воспитание всегда считалось одним из главных направлений в работе нашей школы. Это не просто «направление», пусть и одно из главных, а основа формирования настоящего человека. На уроках труда в начальных и средних классах, а также на уроках СБО, дети получают навыки по самообслуживанию, устройству быта. Начиная с 5 класса, дети включаются в общественно-полезный труд. Работа в столярной и слесарной мастерских, в швейном цехе, уборка и благоустройство территории – все это помогает им приобрести навыки, необходимые в жизни.

В школе-интернате работает кружок «Экономия и бережливость». Ребята с удовольствием выполняют небольшие работы: вставляют замки, стеклят рамы, ремонтируют мебель, проводят косметический ремонт зданий, а также следят за экономным расходом воды и электричества. Девочки привлекаются к работе в прачечной, в столовой – учатся консервировать овощи и готовить различные блюда.

Как правило, после окончания 9 класса возникают проблемы в трудоустройстве выпускников школы-интерната. Вся помощь в трудоустройстве выпускников сводится к тому, что им находят место работы и через пару месяцев ребята «благополучно» покидают его. Эта категория детей не имеет навыков самостоятельности, и у

них, естественно, возникает множество проблем. Анализ последних трех лет показывает, что большинство воспитанников интерната бросают работу или учебу.

Выпускник интерната столкнулся с проблемой выбора профессии и встал перед ней в тупик. Как быть? Целенаправленная воспитательная работа по подготовке и выбору профессий, когда на помощь выпускникам приходят воспитатели, будет способствовать постепенному решению многих противоречий, которые возникают в процессе трудового самоопределения школьников, особенно между профессиональным намерением и его реальным осуществлением. Воспитатель помогает учащимся определиться с выбором профессии, посетить профессиональные лицеи города, показать различные производства, интересно рассказать о профессиях, помочь адаптироваться к солнцу.

По результатам анкетирования был проведен анализ ответов 25 девятиклассников, по которому можно определить жизненные планы учащихся, их увлечения и профессиональные намерения, знания о выбранной профессии, оценку школьником своей готовности к ней, оценку педагогов и учащихся по профессиональному самоопределению. На вопрос «Что, по Вашему мнению, необходимо, чтобы быть хорошим специалистом?» 3 человека ответили «Поработать на производстве», 5 – «Закончить ПТУ», 19 – «Закончить колледжи и лицеи», 4 человека считают, что надо «закончить вуз», 4 – «Попробовать себя в выбранной профессии».

Следующий вопрос звучал так: «Какие требования, по Вашему мнению, эта профессия предъявляет к человеку?» 23 учащихся ответили: «Необходимы знания, умения, навыки»; 1 – «Необходимы общие качества личности»; 1 – «Необходимы специальные качества личности».

На вопрос «Как Вы готовите себя к выбранной профессии?» 6 человек ответили, что работают над развитием системы знаний, умений и навыков, необходимых для этой профессии; 16 человек – воспитывают у себя общие положительные качества (трудолюбие, самостоятельность в труде, настойчивость и т.п.); 3 человека – развивают специальные качества, необходимые для выбранной профессии. А на вопрос «Знаете ли Вы, где можно получить подготовку к выбранной профессии?» 7 учащихся ответили, что не знают, 18 человек – в лицеях.

В условиях школы-интерната профориентационная работа должна быть направлена на формирование психологической готовности учащихся к трудовой деятельности. При этом, выбору учащимися своей будущей профессии должно уделяться особое внимание. Прежде всего воспитателям необходимо обратить внимание на наличие у учащихся определенных трудовых установок, доминирование интересов в учебной деятельности, уровень знаний по выбираемой профессии, предъявляемые к ней требования, а также мотивы выбора продолжения учебы.

Үлгілі орта мектебінің сынып жетекшілері
Алматы облысы, Жамбыл ауданы

ИНДЕКС: 75507

**Улы Женіс күнімен!
С Днём Великой Победы!**

